

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel 668 1242 fax 668 1240 e-mail eki@ki.ee

Eesti piimaturg 2008. aasta I kvartalis

Tallinn
Juuni 2008

Töö on teostatud Eesti Põllumajandusministeeriumi tellimusel

Koostajad: Liina Ernits, Piret Hein

EKI Rävola 6
19080 Tallinn
Tel. +372 646 6439
Fax +372 668 1240
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

Sissejuhatus	5
Piima tootmine	7
Piimatööstus	9
Hinnad	13
Väliskaubandus	22
Maailmaturg	30
Euroopa Liit.....	33
Rahvusvaheline konkurents.....	37
Kokkuvõte	40

Sissejuhatus

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti piimasektori arengust 2008. aasta I kvartalis ja arengutrendidest lähitulevikus seostatult Euroopa Liidu ja maailmaturu arengutega.

Töös analüüsitakse:

- piimatootmise, lehmade arvu ja produktiivsuse muutusi;
- piima tootmiskvootide täitumuse taset;
- piimatööstuste majandusnäitajate muutusi (müügitulu, kasum, kulud, töötajate arv, investeeringud); tootmismahdade ja ekspordiks müügi arengut;
- hindade muutusi erinevates müügiahela osades (tootja- hulgi-, ekspordi-, jae-, EL ja maailmaturuhinnad);
- piimatoodete väliskaubandust riigiti ja tooteliigiti;
- piimatoodete müügiolukorda EL-is ja maailmaturul.

Töös on kasutatud ESA põllumajanduse, ESA tööstuse ja väliskaubanduse andmeid, PRIA piima tootmiskvootide täitmise aruandeid ja EKI vaatluste andmeid. Euroopa Liidu ja maailmaturu ülevaadete koostamisel on kasutatud: Euroopa Komisjoni raporteid ja memosid, Saksamaa ZMP, Hollandi LOT ja EL erinevate riikide hinnaraporteid.

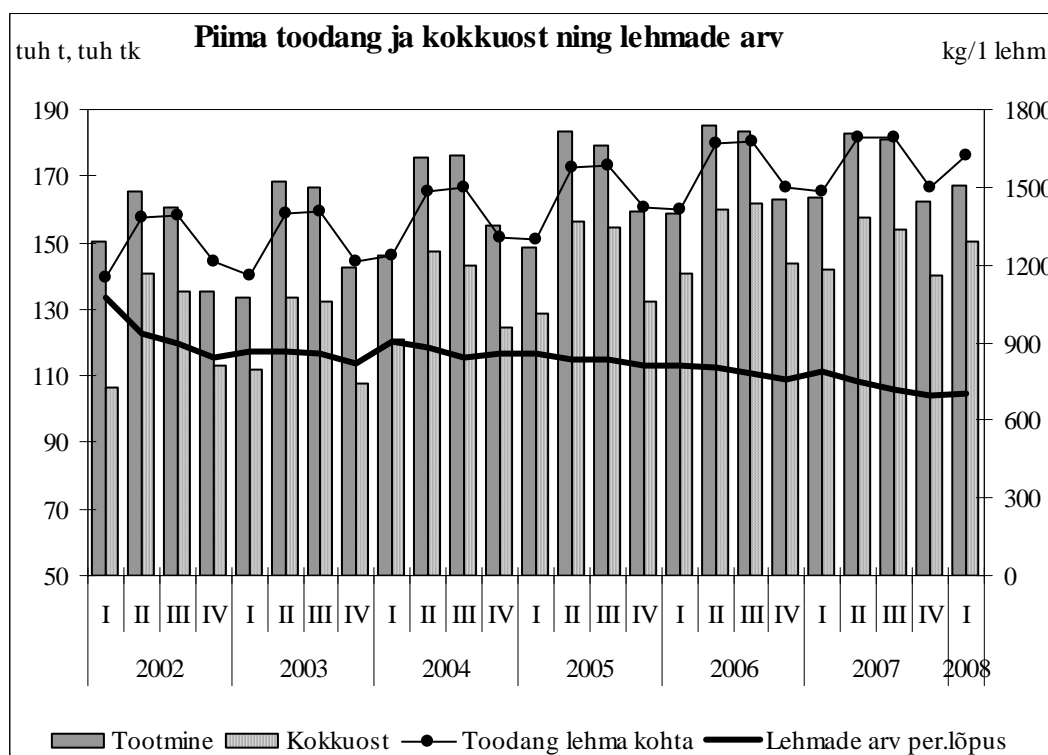
Töö maht on 41 lehekülge.

Eesti piimaturg 2008. aasta I kvartalis

Piima tootmine

Eesti piimatootmises jätkus 2008. aasta I kvartalis endiselt viimaste aastate trend – lehmade arv vähenes, kuid produktiivsuse kasvu tulemusel piima kogutoodang suurenes. Piima toodeti 3,8 tuhande tonni võrra ehk 3,8% enam võrreldes eelmise aasta sama perioodiga ning kogutoodang ulatus 167,2 tuhande tonnini (2007.a I kv 163,4 tuh t, tabel 1, joonis 1). Keskmine piimatoodang lehma kohta oli vaadeldud perioodil 1619 kilogrammini, mis on 133 kg võrra suurem kui eelmise aasta samal ajavahemikul. Vaatamata enam kui kolmandiku võrra kõrgemale piima kokkuostuhinnale võrreldes aastatagusega, oli 2008. aasta I kvartali lõpus Eestis 104,4 tuhat lehma, mis on 7100 lehma võrra ehk 6,4% vähem kui aasta tagasi. Seega tootmise laiendajad ei suuda veel piimatootmise lõpetamisega kaasneva lehmade arvu vähenemist kompenseerida. Kvartali jooksul lehmade arv siiski kasvas 300 looma võrra, kuid aasta lõpus on lehmade arv tavapäraselt aasta väikseim. Märtsi lõpu seisuga on lehmade arv aastaga enim vähenenud Pärnumaal (-2500 lehma), kuid suur langus lehmade arvukuses on toimunud ka teistes olulistest põllumajanduspiirkondades – Järvamaal (-800), Põlvamaal (-700), Tartumaal (-600) ning Jõgeva- ja Raplamaal (-500). Lehmade arvukus suurenes aastaga vaid Läänemaal (+400) ja Hiiumaal (+100), mis on ühed väiksema lehmade arvuga maakonnad Eestis.

Joonis 1

Allikas: ESA

Tabel 1

Piima tootmise näitajad I kvartalis aastatel 2006 - 2008

	2006 I kv	2007 I kv	2008 I kv	Muutus	
				I kv '08 -	I kv '08/
				I kv '07 +,- kogusena	I kv '07, +,- %
Piimatoodang (tuh.t)	158,5	163,4	167,2	3,8	2,3
Väljalüps lehma kohta (kg)	1413	1486	1619	133	9,0
Lehmade arv perioodi lõpus (tuh.tk)	113,3	111,5	104,4	-7,1	-6,4
Piima kokkuost (naturaalkaal, tuh.t)	140,5	141,8	150,2	8,4	5,9
Kokkuostu osakaal toodangust (%)	88,6	86,8	89,8	x	x

Allikas: ESA

2008. aasta esimese kvartaliga lõppes 1.04.2007 – 31.03.2008 **kvoodiaasta**. Piimatootjad täitsid Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooniameti (PRIA) andmetel 93% EL-i kvoodist ehk tarnisid ja turustasid kokku 601 333 tonni piima (tabel 2). Sealjuures tarnekvoodist täideti 594 682 tonni ehk 93,5% ja otseturustuskvoodist 6651 t ehk 64,6%. Kvoodiaasta 4.-9. kuul tekkinud piima-tarnete vähenemine korvati viimase kolme kuuga ning piimakvoodi täituvus ületas aasta varasemat 922 tonniga.

Kvoodiomanikke jääb Eestis farmide suurenemise ja väiketootjate arvu vähenemisega aasta-aastalt vähemaks. Uue kvoodiaasta alguseks oli kvoodiomanikke 11% vähem aastatagusest (1358 piimatootjat, vähenemine -167). Tarnekvoodi omanike ring kahanes 151 farmi võrra (kokku 1192 piimatootjat) ja otseturustuskvoodi omanike arv langes 40 piimatootja võrra (kokku 303 piimatootjat).

Tabel 2

Piima tootmiskvootide täitumus (tonnides)

	Kokku	Tarnekvoot	Otseturustuskvoot
Kvoodiperiood:			
1.04.2007 – 31.03.2008			
EL kehtestatud kvoot	646 368	636 070	10 298
<i>% kogukvoodist</i>	<i>100%</i>	<i>98,4%</i>	<i>1,6%</i>
täidetud kvoot	601 333	594 682	6 651
<i>% EL kvoodist</i>	<i>93,0%</i>	<i>93,5%</i>	<i>64,6%</i>
1.04.2006 – 31.03.2007			
Kvoodi täitmine	600 411	592 988	7 423
<i>% EL kvoodist</i>	<i>92,9%</i>	<i>93,6%</i>	<i>57,4%</i>
Tootmismahd*			
1.04.2007 – 31.03.2008	693 500*	601 800*	91 700*
<i>% kogutoodangust</i>	<i>100%</i>	<i>86,8%</i>	<i>13,2%</i>

*ESA andmed: tarnekvoodina märgitud piimatööstuste kokkuost ning otseturustusena kogutootmise ja kokkuostu vahe.

Allikas: PRIA

Uuel kvoodiaastal (1.04.2008 - 31.03.2009) on kõigi EL liikmesriikide piima tootmiskvoot 2% suurem kui eelnenud perioodil. Eestis suurenes aastane piimakvoot selle tulemusel 12,9 tuhande tonni võrra, mille jagunemise piimatootjate vahel määrab kvoodi administreerijaks kinnitatud PRIA. Kvoodi suurenemisega suureneb tarnekvoot, otseturuskvoot jääb eelmise kvoodiaasta tasemele. Lisaks käesoleva aasta kvoodisuurendusele, on Euroopa Komisjonile tehtud ettepanekuid ja soovitusi suurendada piima tootmiskvoote 1% aastas kuni piimakvootide kaotamiseni 2015. aastal.

Piimatööstus

Piimatööstusettevõtted **varusid** 2008. aasta I kvartalis kokku 150,2 tuhat tonni toorpiima, mis on 5,9% enam aastatagusest kogusest ja mis moodustas 89,8% kogu esimeses kvartalis toodetud piimast. Seega kasvas piima kokkuost tootmisest kiiremini ning kokkuostetava piima osakaal toodangus tõusis 3%-punkti võrra võrreldes aastataguse tasemega. Varutud piima keskmine rasvasisaldus oli 4,1%. Eliit- ja kõrgemasse sorti arvati 98,2% varutud piimast, mis oli 1,6%-punkti võrra kõrgem eelmise aasta osakaalust. Esimesse sorti läks 1,6% ja sorditud piima oli 0,2% varutud toorpiimast.

Tabel 3

Piimatööstuse toodang I kvartalis aastail 2006 - 2008

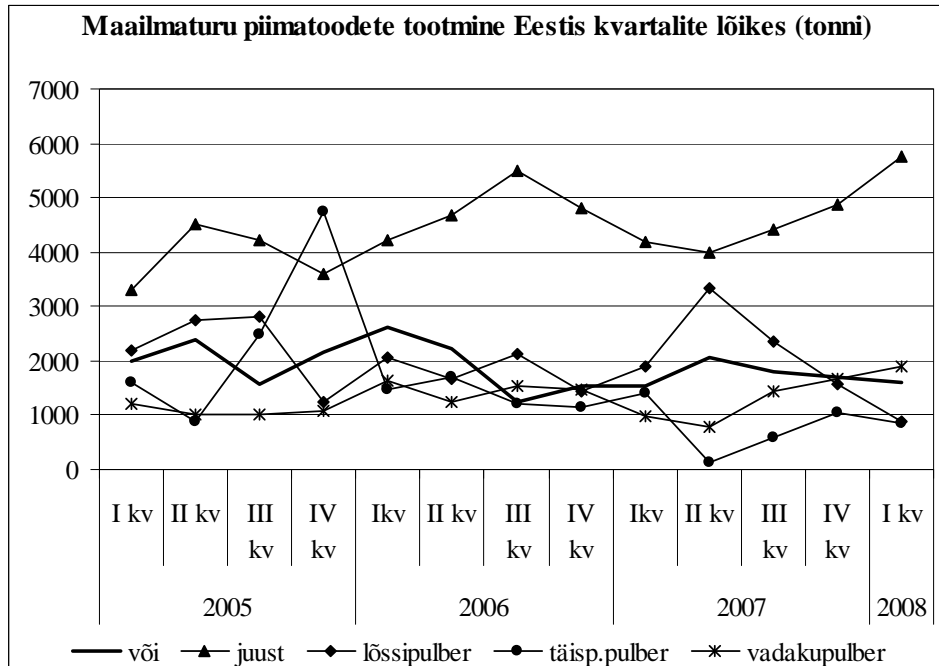
	2006 I kv	2007 I kv	2008 I kv	Muutus	
				I kv '08 - I kv '07 +, - kogusena	I kv '08/ I kv '07, +, - %
Või (tonni)	2602	1543	1598	55	3,6
Rasvane juust (tonni)	4211	4192	5744	1552	37,0
Pastöriseeritud piim (tuh.t)	23,6	21,5	20,8	-0,7	-3,3
Lõssi-vadakupulber TPA kokku	4100	3537	3500	-37	-1,0
sh lõssipulber (tonni)	2070	1894	896	-998	-52,7
vadakupulber	1650	966	1912	946	97,9
Täispiima- ja koorepulber (tonni)	1460	1411	860	-551	-39,1
Jäätis (tonni)	2482	2470	2472	2	0,1

Allikas: ESA kiirstatistika

Aastatagusest suuremad piima kokkuostukogused suunati I kvartalis valdavalt juustu- tootmisse (tabel 3). ESA kiirstatistika andmetel suurenes juustutootmine Eestis 37% võrreldes eelmise aasta I kvartali toodanguga. Selle põhjuseks võib pidada olukorda maailmaturul, sest pulbrite ja või hinnad olid võrreldes 2007. aasta lõpuga langenud, kuid juustu hind püsis mullusest kõrgemal. Varasemast veidi enam toodeti ka võid. Lõssipulbri toodangu vähenemise asemel toodeti samavõrra rohkem vadakupulbrit, täispiima- ja koorepulbrit toodeti aga mullusest poole vähem. Pastöriseeritud piima toodeti I kvartalis 3,3% aastatagusest vähem, jäätise tootmismah

jäi aasta varasemale tasemele. Toodangumahu muutused on toimunud lähtuvalt ekspordist (joonis 2). Maailmaturu toodete ekspordikogused on tänavu I kvartalis või, täispiima- ja lõssipulbri osas tugevasti vähenenud, kuid juustu ja vadakupulbri osas suurenenud. Ekspordis on tänavu suurenenud kõrgema lisandväärtusega toodete (jogurtid, kohupiimad jms) väljamüük, mille kohta aga kvartaalsed tootmise andmed puuduvad (vt väliskaubanduse ptk).

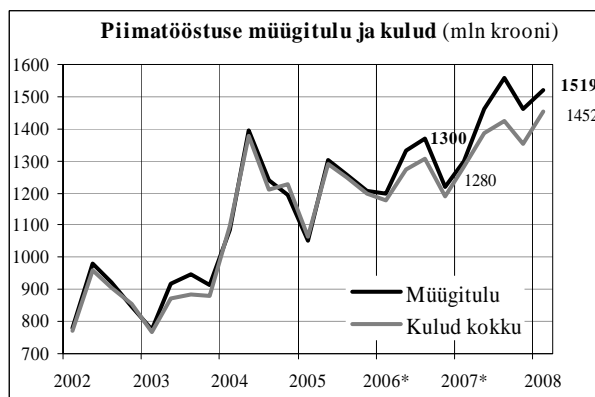
Joonis 2

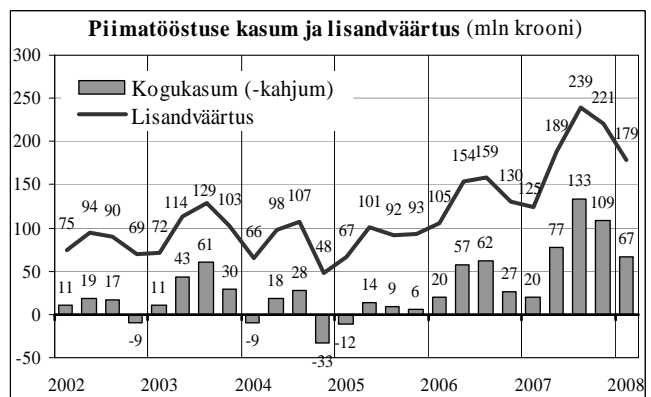
Allikas: ESA kiirstatistika

Piimatööstuse majanduslik tegevus oli 2008. aasta I kvartalis endiselt edukas - suurenes müük nii koduturul kui ka ekspordiks, kasvasid investeeringud. 2008. aasta I kvartalis oli piimatööstuse **müügitulu** 16,9% suurem aasta varasema perioodi näitajast ja ulatus 1,5 miljardi kroonini (joonis 3). Piimatööstus teenis I kvartalis **kasumit** 67 miljonit krooni ehk ligi 3,4 korda enam kui aasta tagasi. **Lisandväärtuse** kasv eelmise aasta teisel poolel kiirenes, kuid 2008. aasta I kvartalis mõnevõrra aeglustus. Kuid vaatamata sellele oli lisandväärtus 43% suurem 2007. aasta I kvartali näitajast (2008.a I kv 178,6 mln kr).

Joonis 3

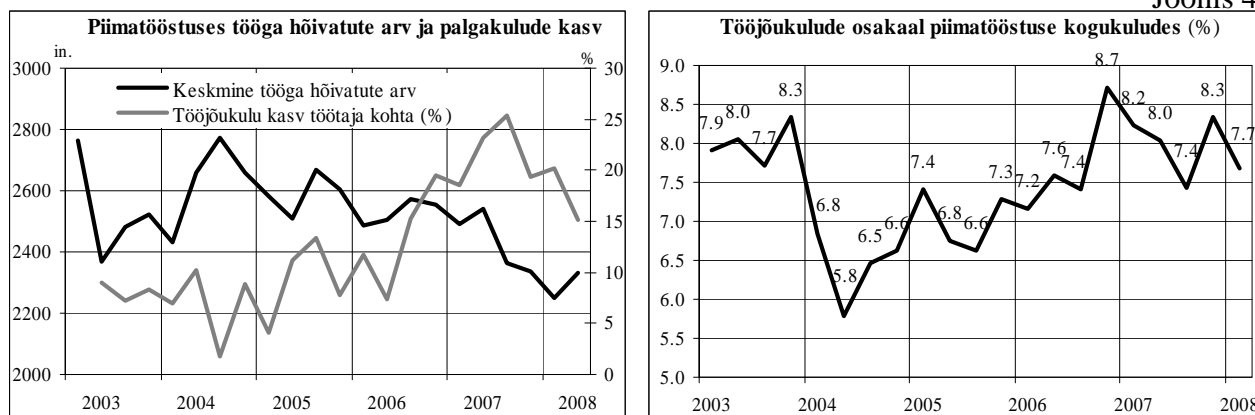

Allikas: ESA

I kvartalis olid piimatööstuse **kulud** 1,4 miljardit krooni ehk 13,4% aastatagusest suuremad. Kulude kasvu kiirenemise peamiseks põhjuseks oli toorpiima üle kolmandiku võrra kõrgem kokkuostuhind sel perioodil. Tööjõukulud suurenesid aastaga 5,7% ning nende osakaal kogukuludes langes 7,7%-le eelmise aasta I kvartali 8,2%-lt (joonis 4).

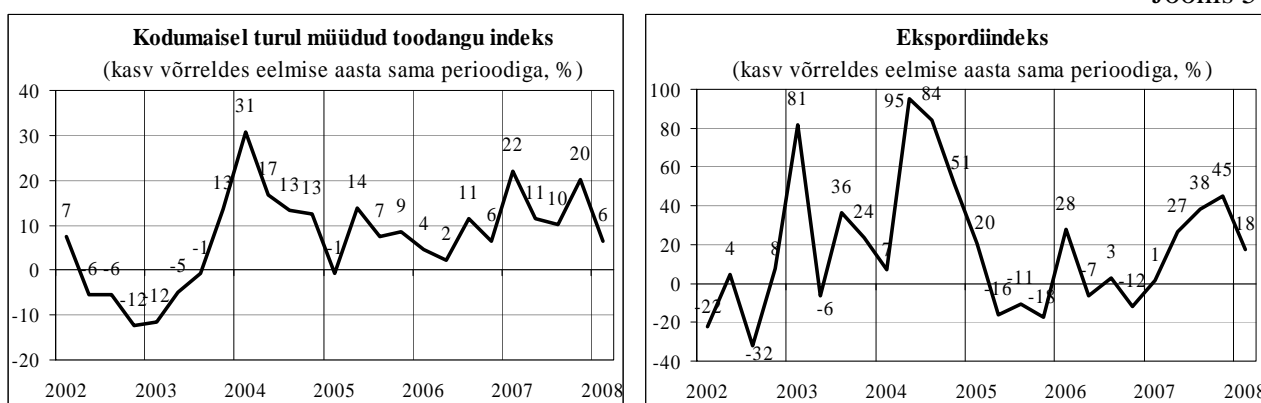
Joonis 4

Allikas: ESA

Piimatööstuse viimaste kvartalite heade majandustulemuste põhjuseks on eelkõige 2007. aasta kiire hinnatõus nii koduturul kui eksporditurgudel ning kõrgete hindade püsimine Eestis ka 2008. aasta I kvartalis. **Ekspordiindeks** kasvas I kvartalis 18% võrreldes aasta varasema perioodiga, kuid oli kasv tunduvalt väiksem kui eelmise aasta II-IV kvartalites. **Kodumaisel turul müüdud toodangu indeks** I kvartalis aeglustus taas peale eelmise aasta IV kvartalil toimunud kiirenemist (+20% IV kv'07/IV kv'06) ja oli vaid 6,5% kõrgem aasta varasema perioodi tasemest (joonis 5).

Joonis 5

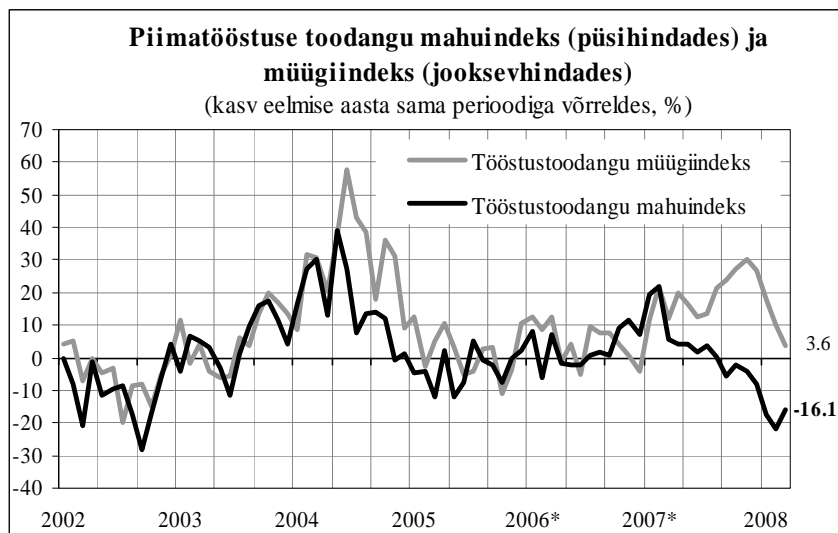

Allikas: ESA

Piimatööstuse toodangu mahuindeks näitab aga alates 2007. aasta IV kvartalist toodangu vähenemist (IV kvartali keskmine toodangumahuindeks -5,7%, 2008.a I kv -19%, joonis 6). Seega nii kodumaisel turul müüdud toodangu indeks kui ka ekspordiindeks, mis mõeldavad müügi mahtu jooksevhindades, kajastavad 2007. aasta II poolaastal ja ka 2008. aasta I kvartalis hin-

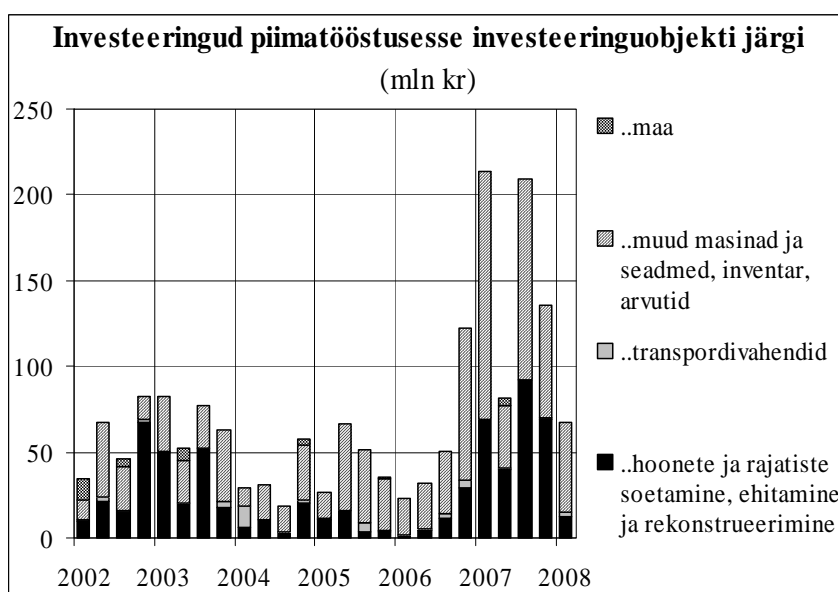
natõusu, mitte müügi koguste suurenemist. Seejuures on toodangu mahuideksi langus 2007. aasta lõpus kiirenenud ning esialgsed andmed näitavad toodangumahu langust veel ka 2008. aasta aprillis, mis on selge viide peale järsku hinnatõusu toimunud nõudluse langusele.

Joonis 6

Allikas: ESA

Joonis 7

Allikas: ESA

2008. aasta I kvartalis **investeeriti** piimatööstusse üle 2/3 vähem kui aasta tagasi ja I kvartalis tehtud investeeringute kogusumma oli vaid 66,9 miljonit krooni (joonis 7). Seejuures moodustasid masinatesse ja seadmetesse tehtud investeeringud kogu investeeringutest 78%, 19% kulus hoonete ehituseks ja rekonstrueerimiseks ning 3% transpordivahenditele. 2007. aastal investeeriti piimatööstusse kokku 640 miljon krooni (160 mln kr keskmiselt kvartalis). Seega kasutas piimatööstus 2007. aasta kõrgkonjunktuuri turul õigel hetkel rekordiliste investeeringute tegemiseks ning kui investeeringud olid mõistlikud, peaksid ettevõtted seeläbi suutma püsida konkurentsivõimelisena ka turuolukorra halvenedes.

Hinnad

Piimatoodete **maailmaturul** hakkasid hinnad aeglaselt tõusma juba 2006. aasta II poolest ning järsk hinnatõus toimus 2007. aasta II kvartalis. Hindade kõrgtase saavutati 2007. aasta III-s kvartalis, millele järgnes peaaegu sama järsk langus. 2008. aasta I kvartaliks oli lõssipulbri hind maailmaturul langenud allapoole tõusueelset taset, kuid teiste maailmaturu toodete hinnad ületasid tõusueelset taset veel suhteliselt tugevalt (tabel 4, joonised 8-11). Käesoleva aasta II kvartalis liikus lõssipulbri hind tõususuunal, kuid teiste toodete hinnad langussuunal.

Lõssipulbri hulgihind maailmaturul hakkas tõusma aeglaselt juba 2006. aasta alguses, kuid järsem hinnatõus algas 2007. aasta märtsis. Hinna kõrgtase oli 2007. aasta III kvartalis (58 kr/kg), millele järgnes järsk langus (joonis 8). 2008. aasta I kvartalis oli lõssipulbri hind 2006. aasta alguse ehk tõusueelsel tasemel ning hinnad EL-is ja USA-s ühtlustusid. 2007. aasta I kvartali keskmisest oli hind 2008. aasta I kvartalis kuni 19% ning 2007. aasta keskmisest 1/3 võrra madalam.

Tabel 4

Piimatoodete hulgihinnad Hollandis, Saksamaal ja USA-s 2005-2008. aastal

(I kvartali ja aasta keskmised, kr/kg)

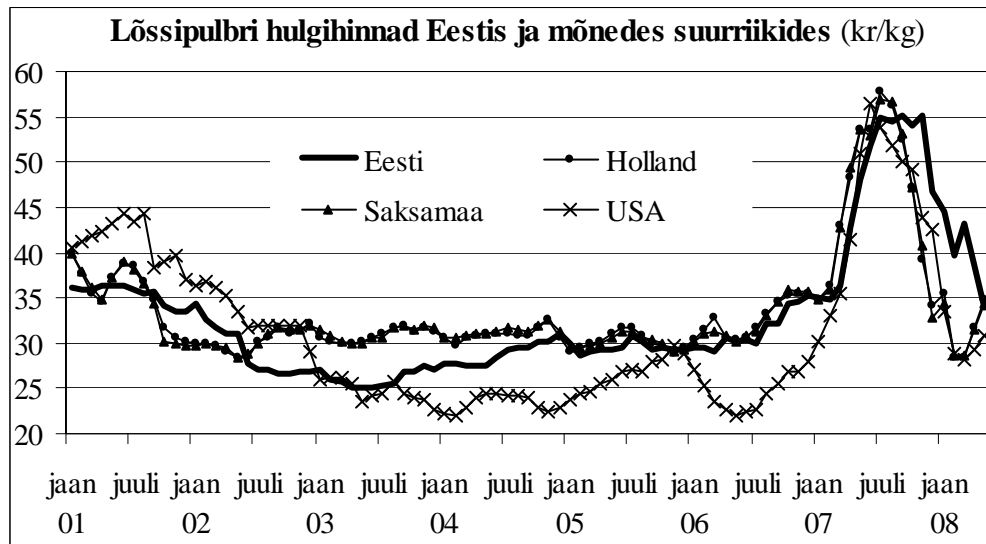
	2005	2006	2007	I kv 2006	I kv 2007	I kv 2008	mai 2008
PIIMAPULBER							
Holland	37.64	37.13	52.19	37.15	40.37	46.84	45.38
Saksamaa	37.81	37.80	53.62	37.23	41.54	46.81	43.81
USA keskmine	38.05	34.65	47.58	37.74	36.53	39.23	38.16
LÕSSIPULBER							
Holland	30.17	32.66	46.38	31.55	38.07	30.77	34.89
Saksamaa	30.09	32.55	46.41	30.85	37.89	30.51	34.42
USA keskmine	26.65	24.77	44.88	25.32	32.84	30.20	30.75
VÕI							
Holland	43.59	39.53	52.98	40.21	40.68	44.86	41.78
Saksamaa	43.13	39.49	54.03	40.06	40.00	46.70	41.85
USA keskmine	43.30	34.46	34.77	35.10	33.14	28.96	32.96
JUUST							
Saksamaa Edam	44.02	45.78	54.61	46.94	46.16	58.15	49.29
Inglise Cheddar	48.61	46.83	57.49	48.82	46.10	60.67	57.64
Poola Gouda/Edam	42.98	43.71	53.09	44.50	43.73	55.83	51.73
USA Cheddar	56.41	54.12	55.73	55.24	51.64	54.31	53.72

Allikas: ZMP

Täispiimapulbri hulgihinna mõõdukas tõus algas võrreldes lõssipulbriga pool aastat hiljem - 2006. aasta II poolel ning järsema hinnatõusuga 2007. aasta II kvartalis saavutati hinna kõrgtase sama aasta III kvartalis (joonis 9). EL-is saavutas hind kõrgema taseme kui USA-s (EL-

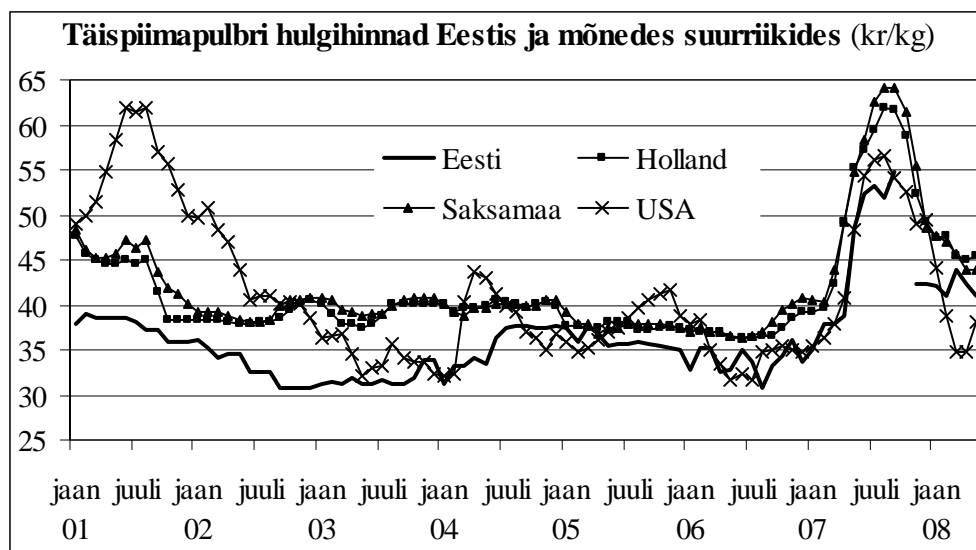
is 65 kr/kg, USA-s 56 kr/kg). Hinnatõusule järgnenud langus ei olnud nii tugev kui lõssipulbril ning 2008. aasta I kvartalis oli keskmine hind olenevalt riigist 7...15% kõrgem kui aasta varasemal perioodil, kuid siiski 10...17% madalam 2007. aasta keskmisest hinnast. 2008. aasta II kvartalis hinnalangus jätkus ning mais oli hind 3...6% madalam 2008. aasta I kvartali hinnast.

Joonis 8

Allikad: ZMP, EKI

Joonis 9

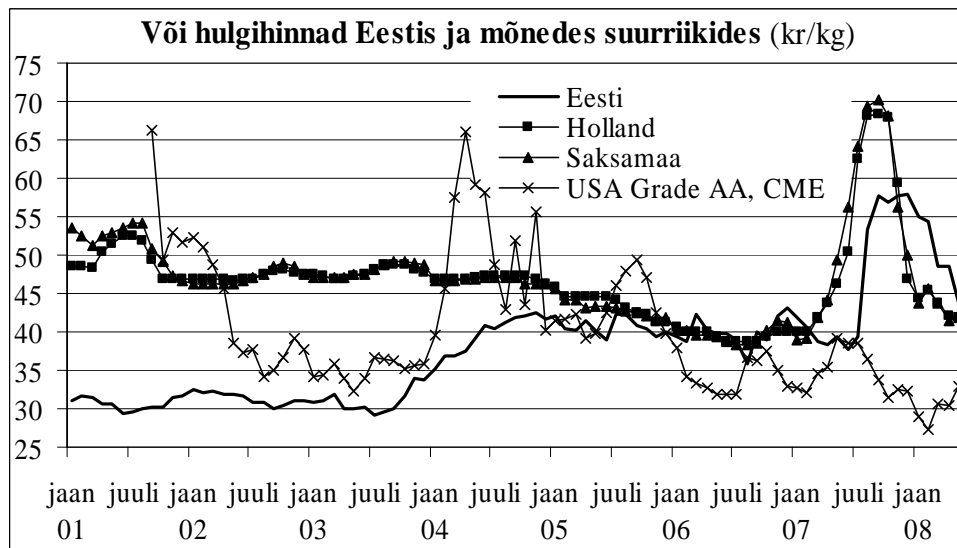

Allikad: ZMP, EKI

Või hulgi hinna tõus maailmas oli pulbrite hinnatõusust veidi aeglasem ja püsivam hinnatõus algas 2006. aasta III kvartalis ning järsem hinnatõus algas 2007. aasta III kvartalis (joonis 10). Kusjuures USA-s olulist hinnatõusu ei toimunudki, vaid hind kõikus väga tugevalt ning seal on hinnatase olnud tunduvalt madalam kui EL-is. Või hulgi hinna kõrgtase saavutati EL-is 2007. aasta septembris (70 kr/kg) ja USA-s mais (39 kr/kg). 2008. aasta I kvartali keskmine hind oli Saksamaal 17% ja Hollandis 10% kõrgem, USA-s 13% madalam aastatagusest hinnast. 2007.

aasta keskmisest hinnast jäid I kvartali keskmised plokkvõi hinnad ligikaudu 15% madalamaks. Käesoleva aasta II kvartalis jätkus EL-i riikides hinnalangus (kuni -10% I kv hinna suhtes), kuid USA-s hind tõusis 13%. 2008. aasta mais oli või hulgihind EL-is 27% kõrgem kui USA-s.

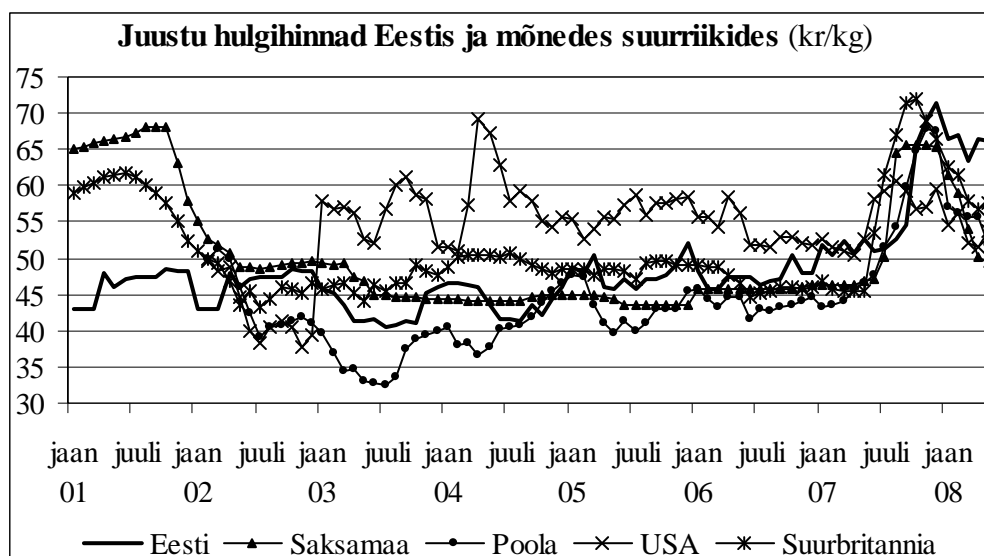
Joonis 10

Allikad: ZMP, EKI

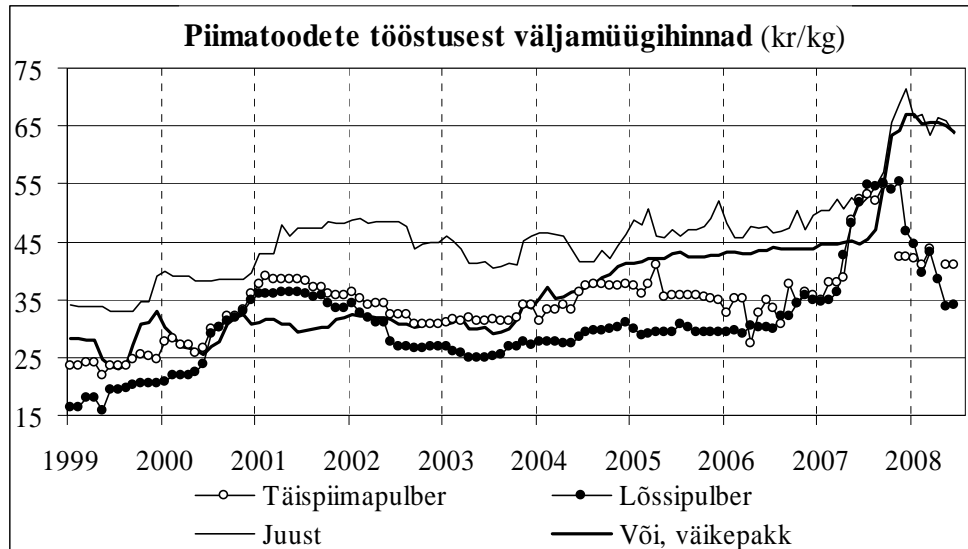
Juustu hinnad tõusid maailmaturul aeglasemas tempos kui pulbritel ja võil ning hinnatõus jätkus 2007. aasta lõpuni (joonis 11). 2008. aasta I kvartali keskmised hinnad olid EL-is ligi 30% ja USA-s 5% kõrgemad aasta varasema perioodi hinnast ning 6% kõrgemad 2007. aasta keskmisest hinnast. 2008. aasta II kvartalis olid ka juustu hinnad langustrendil ning hinnatase oli EL-is olenevalt juustusordist 7...12% ja USA-s 1% madalam kui I kvartali keskmine. Juustu hind EL-is ja USA-s on ühtlustunud.

Joonis 11

Allikad: ZMP, EKI

Piimatoodete maailmaturu hindade muutuste mõjud kajastuvad ka Eesti piimatööstusettevõtete **tööstuse väljamüügi- ja ekspordihindades** - pulbrite hinnad tõusid Eestis järsult 2007. aasta III kvartali lõpuni ja hakkasid IV kvartali lõpust järsult langema (tabel 5, joonis 12). Või, juustu ja siseturutoodete hinnatõus jätkus aasta lõpuni. 2008. aasta I kvartalis langes või ja juustu tööstusest väljamüügihind Eestis suhteliselt väike, siseturutoodete hinnad tõusid aga veel ka I kvartalis.

Joonis 12

Allikas: EKI

Lõssipulbri tööstusest väljamüügihind oli Eestis 2008. aasta I kvartali keskmisena 26% kõrgem aasta varasema perioodi keskmisest, kuid 2007. aasta keskmisest 6% madalam. 2008. aasta II kvartalis jätkus järsk hinnalangus (-24% I kv keskmise suhtes) ning 2008. aasta mais oli hind (33.88 kr/kg) langenud 2006. aasta lõpu hinnatasemele.

Täispiimapulbri hinnamuutused olid sarnased lõssipulbrile, kuid hinnalangus viimase poole aasta jooksul ei ole olnud nii järsk. 2008. aasta I kvartalis oli tööstusest väljamüügihind 16% kõrgem kui aasta tagasi ning 5% madalam 2007. aasta keskmisest. Tänavu II kvartalis oli hinnalangus I kvartali suhtes aeglane ning mais oli hind 3,7% madalam kui I kvartali keskmise.

Juustu kiirem hinnatõus algas Eestis 2007. aasta II poolest ja hind püsis kõrgel tasemel ka 2008. aasta I kvartalis. Edam-tüüpi juustu keskmine väljamüügihind oli 2008. aasta I kvartalis 28% kõrgem aasta varasema perioodi hinnast ning 17% kõrgem 2007. aasta keskmisest hinnast. 2008. aasta II kvartalis püsis juustu hind suhteliselt stabiilne, mais oli hind vaid 0,2% madalam I kvartali keskmisest.

25-kiloses pakendis monoliitvõi tööstusest väljamüügihinna aastane hinnatõus I kvartalite võrdluses oli 37% ning 2007. aasta keskmisest oli I kvartali hind 18% kõrgem. II kvartalis on või hind tugevalt langenud ning oli mais 21% madalam I kvartali keskmisest.

Väikepakendis taluvõi, mida müüakse põhiliselt siseturul, väljamüügihind oli 2008. aasta I kvartalis 48% kõrgem aastataguse perioodi hinnast ning 30% kõrgem 2007. aasta keskmisest hinnast. II kvartalis on väljamüügihind püsinud üsna stabiilne nagu teistelgi siseturutoodetel, mais oli hind vaid 1,7% madalam I kvartali keskmisest hinnast.

Tabel 5

Piimatoodete tööstuse väljamüügi- ja ekspordihindade muutus Eestis 2005-2008.aastail

(tööstusest väljamüügi /ekspordihind; I kvartali ja aasta keskmised, kr/kg, piimal kr/l)

	2005	2006	2007	I kv 2006	I kv 2007	I kv 2008	mai 2008
Piimapulber	36.34/ 34.51	33.72/ 33.85	45.01/ 43.79	34.40/ 33.93	36.92/ 38.09	42.68/ 47.99	41.08
Lõssipulber	29.51/ 28.66	31.49/ 30.98	47.39/ 46.45	29.40/ 30.09	35.41/ 35.42	44.72/ 41.56	33.88
Juust Edam	47.92/ 45.22	47.44/ 44.02	56.52/ 53.67	46.55/ 44.93	51.51/ 49.39	66.07/ 71.58	65.95
Või, 82%, 25 kg	42.30/ 33.10	39.94/ 30.73	46.73/ 38.94	36.44/ 27.92	40.45/ 28.04	55.34/ 49.14	43.69
Taluvõi, v.pakk ~200g	42.30	43.49	50.84	43.02	44.49	66.08	64.94
Piim 2,5%	5.56	5.55	6.30	5.54	5.70	8.27	8.13
Piim 3,5%	6.26	6.26	7.06	6.24	6.53	8.97	8.84
Kodujuust, 4% lisandita	26.65	27.27	31.27	26.27	28.53	37.21	37.98

Allikad: EKI, PM Kaubanduspoliitika büroo

Teistegi siseturule müüdavate piimatoodete väljamüügihinnad on 2008. aasta alguses püsitud stabiilsed 2007. aasta sügisel alanud järsema hinnatõusuga saavutatud kõrgel tasemel (tabel 5). *Joogipiimade* väljamüügihinnad olid kvartali keskmisena 37...45% kõrgemad aasta varasema perioodi tasemest ning 2007. aasta keskmisest hinnast oli 2008. aasta I kvartali keskmine hind 31% kõrgem. *Kodujuustu* hinnatõus oli aeglasem: I kvartali tööstusest väljamüügihind oli aastatagusest 30% ja 2007. aasta keskmisest 19% kõrgem. 2008. aasta II kvartalis on joogipiimade väljamüügihinnad I kvartali suhtes 1,5% langenud, kuid kodujuustul veel 2,1% tõusnud.

Tabel 6

Piimatoodete jaehindade muutus Eestis 2004-2007. aastail

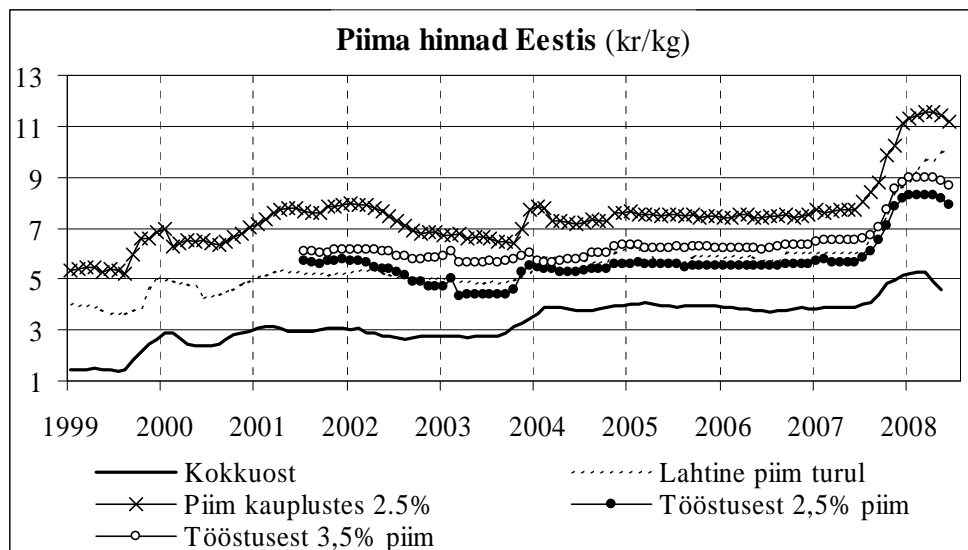
(I kvartali ja aasta keskmised, kr/kg, piimal kr/l)

	2005	2006	2007	I kv 2006	I kv 2007	I kv 2008	mai 2008
Juust	83.03	86.05	101.39	84.87	91.37	127.73	130.74
Või, väikepakk ~200g	65.44	68.44	78.32	68.20	69.40	100.77	98.33
Hapukoor	20.39	20.53	22.53	20.50	20.72	28.09	28.58
Kohvikoor	20.66	20.69	22.73	20.62	20.89	27.85	28.13
Kodujuust	40.43	41.26	48.03	40.53	44.48	56.18	56.80
Piim 2,5%	7.51	7.46	8.67	7.45	7.67	11.42	11.46
Piim 3,5%*	9.11	9.41	10.58	9.28*	9.80*	12.90*	...
Keefir	9.07	9.10	10.11	8.98	9.43	12.10	12.05

* Purepakendis piima jaehind Tallinna supermarketite keskmisena

Allikas: EKI

Piimatoodete **jaehinnad** on tõusnud samas tempos tööstuse väljamüügihindade tõusuga ning kiirem tõus algas 2007. aasta septembrist (tabel 6), mil maailmaturul hakkasid hinnad esimesi langusmärke näitama. Samal ajal jätkus toorpiima hinna tõus ning tooraine kallinemist korvati siseturu jaehindade tõusu arvelt. 2008. aasta I kvartalis piimatoodete jaehindade tõus veel jätkus ning I kvartali keskmine jaehind oli 26,3...48,9% kõrgem varasema aasta sama perioodi keskmisest ja 17...31,7% kõrgem 2007. aasta keskmisest hinnast. 2008. aasta aprillis piimatoodete hinnatõus kauplustes peatus ning mais pöördusid jaehinnad langusele. Mais olid jaehinnad siiski enamusel toodetel kõrgemad I kvartali keskmisest (0,4...2,4% vahemikus), kuid väikepakendis või hind oli 2,4% ja keefiril 0,4% sellest madalam.

Joonis 13

Allikas: EKI

Tabel 7

Piimatoodete jaehinnad Euroopa pealinnade supermarketites 3.-9.03. 2008.a (kroonides)

Toode	Piim, 3,5%	Või, 80-82,5%	Juust, Edam, Gouda	Kohvikoor, 10%	Virsi- jogurt	Maitse- tamata jogurt	Zott Danone jms jogurt	Valge- hallitus- juust Brie President
Kogus	1 liiter	200g	1 kg	0,2 liitrit	1 kg	0,5 kg	125g	1 kg
Tallinn	12.90	18.98	128.36	5.43	20.40	11.63	5.03	198.45
Riia	15.14	19.81	131.13	10.24	23.38	14.03	6.23	184.78
Vilnius	13.55	16.95	90.59	12.91	x	14.86	4.03	147.07
Varssavi	11.81	15.76	96.95	6.71	x	11.03	4.02	146.81
Praha	12.43	14.82	123.60	9.94	36.07	9.99	5.09	182.46
Bratislava	13.00	21.92	98.11	10.31	32.48	12.56	4.23	158.39
Budapest	13.26	22.24	94.74	x	x	13.47	4.23	166.20
Helsingi	13.30	18.46*	122.70	11.11*	26.55	14.46	6.68	238.61
Berliin	15.00	17.52	119.38	8.12*	30.93	8.19	5.78	x
Amsterdam	13.51	16.12	100.61	11.89	23.37	8.61	x	143.69
Stockholm	11.84	23.22	107.59	15.18*	23.19	x	5.39	148.46

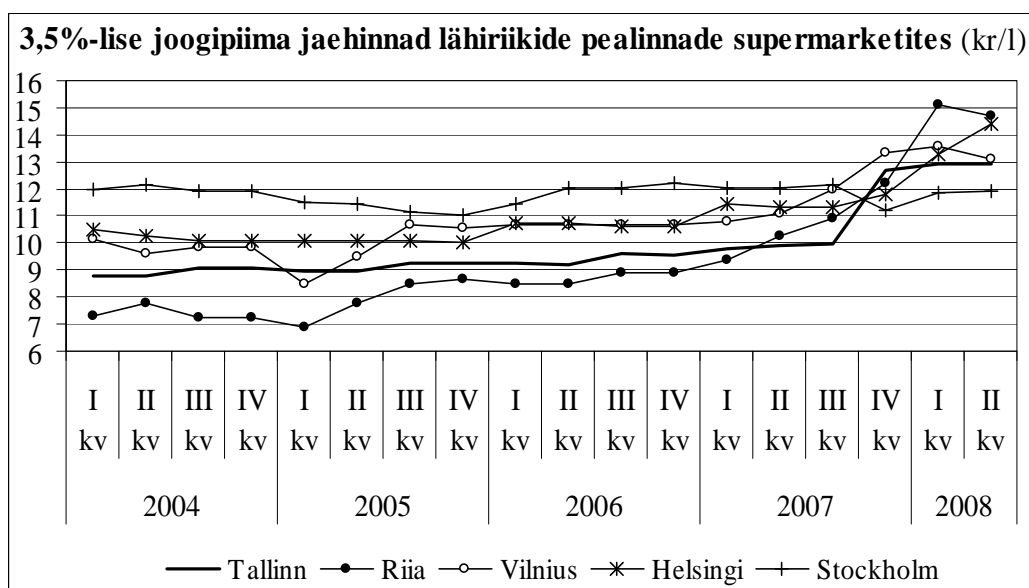
***Bratislava:** Danone jogurt; **Budapest:** piim 2,8%; **Helsingi:** või ümberarvutus 500g pakendilt; kohvikoor 19%; Danone jogurt; **Berliin:** kohvikoor UHT; Danone jogurt; **Stockholm:** kohvikoor 12%; Arla jogurt

Ümberarvutused erinevatelt pakendi suurustelt (kasutatud on lähima suurusega pakendi hindasid)

Allikas: EKI

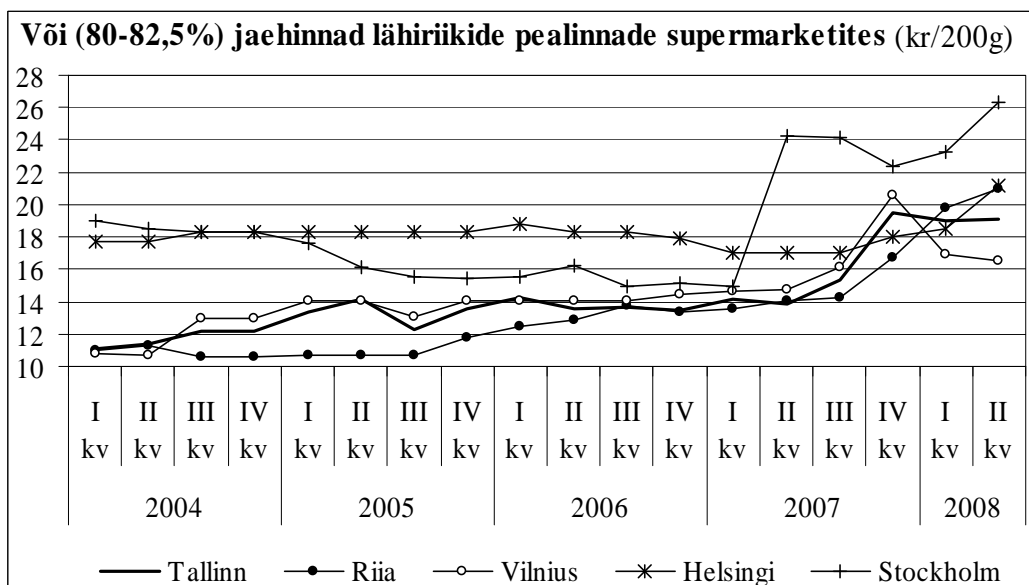
Piimatoodete jaehinnad tõusid ka teistes EL-i liikmesriikides ning hinnatõus jätkus ka 2008. aasta I kvartalis (tabel 7, joonised 14-16). Sealjuures oli 2007. aasta IV kvartalis võrdlusalustest linnadest (11 pealinna) hinnatõus kiireim just Tallinnas. 2008. aasta I kvartalis kiirenes piimatoodete kallinemine aga enam just teistes riikides ning Tallinnas hinnakasv aeglustus. Kui 2007. aasta detsembris ületasid mitme piimatoote jaehinnad Tallinnas kõikide teiste võrdluses olevate pealinnade piimatoote hindu, siis 2008. aasta I kvartalis olid piimatoodete jaehinnad Tallinnas jäänud varasemate aastate suhtesse. Kõrge hinnatase on Tallinnas säilinud juustudel: kodumaise Edam-tüüpi juustu hind oli Riia järel II kohal ja valgehallitusjuustul Helsingi järel samuti II kohal. Kiireim hinnatõus oli I kvartalis Riias.

Joonis 14

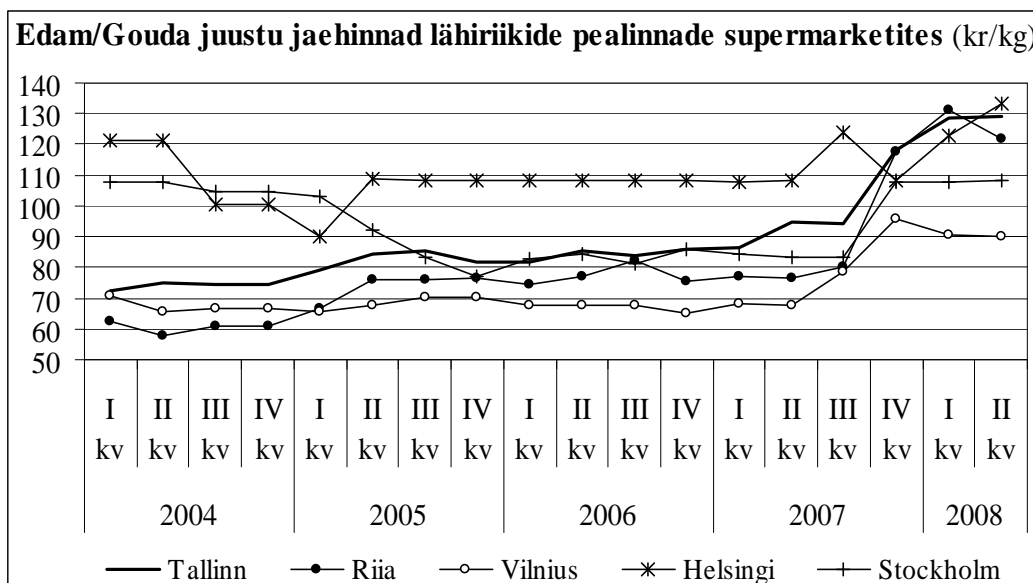

Allikas: EKI

Joonis 15

Allikas: EKI

Allikas: EKI

Toorpiima **kokkuostuhinnad** hakkasid maailmas tõusma 2007. aasta keskepaigast ning kiireim hinnatõus toimus madalaima tootmishinnaga Uus-Meremaal (tabel 8, joonised 17-18). 2008. aasta I kvartalis oli toorpiima hind Uus-Meremaal 68% kõrgem kui aasta varasemal perioodil ja 25% kõrgem kui 2007. aasta keskmine. Järsu hinnatõusu põhjuseks oli seal valitsev põud ja piimatootmise vähenemine. EL-i enamuses liikmesriikides ületas 2008. aasta I kvartali hind aastatagust keskmiselt 1/3 võrra, kuid 2007. aasta keskmise suhtes olid hinnatõusud riigiti erinevad, olenevalt tempoka hinnatõusu alguse ja lõppemise ajast. Vanades liikmesriikides algas toorpiima hinnatõus 2007. aasta keskel, hiljem liitunud riikidel aga IV kvartalis. 2008. aasta alguses hakkas toorpiima hind vanades liikmesriikides juba langema, uuemates aga jätkus hinnatõus kuni I kvartali lõpuni. Seetõttu oli näiteks Saksamaal 2008. aasta I kvartalis toorpiima hind 2007. aasta keskmisest 13% ja Soomes 10% kõrgem, kuid Eestis, Lätis ja Leedus aga 25...29% kõrgem kui 2007. aasta keskmine. EL-i suurtööstuste keskmine kokkuostuhind tõusis I kvartalite võrdluses 36% ning I kvartali keskmine oli 2007. aasta keskmisest 19% kõrgem.

USA-s on piima kokkuostuhind tõusnud aastaga vaatluse all olevatest riikidest kõige aeglasemalt (I kv'08/I kv'07 - +11%) ning 2008. aasta I kvartalis langes alla 2007. aasta keskmist taset (-7,6%).

2008. aasta II kvartalis oli toorpiima hind jätkuvalt langussuunal ning aprillis oli hind enamuses riikides üle 10% madalam 2008. aasta I kvartali keskmisest. Üksnes Uus-Meremaal püsis hind stabiilsem ning langus ulatus vaid 1,4%-ni. Baltimaades langesid hinnad aprillis I kvartali keskmise suhtes Eestis -7%, Lätis -12% ja Leedus -17%.

Tabel 8

Piima keskmised kokkuostuhinnad Euroopa Liidu mõningates suurtööstustes, Eesti lähiriikides ja Uus-Meremaal (kr/kg)

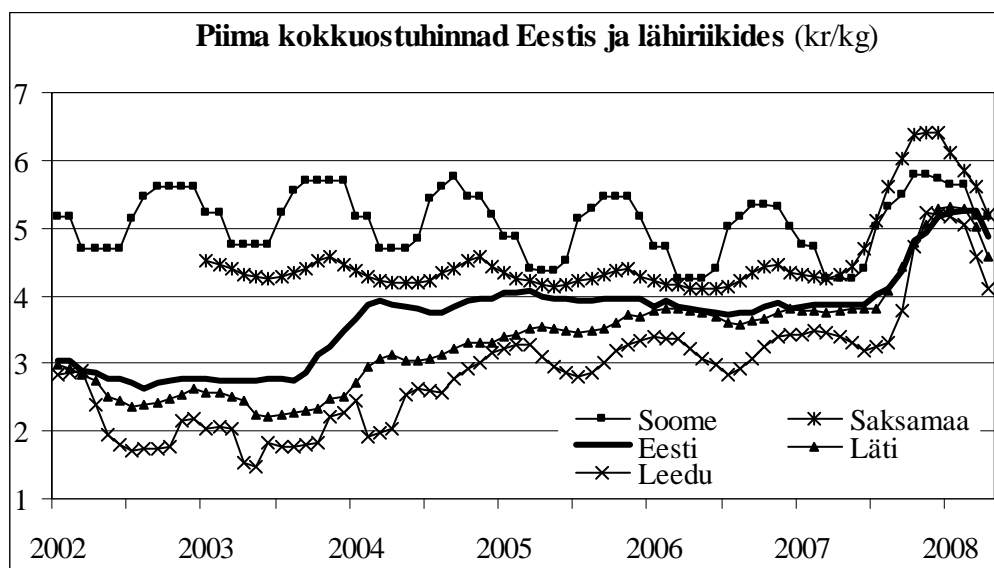
	2005	2006	2007	I kv 2006	I kv 2007	I kv 2008	apr 2008
Suurtööstused*							
Nordmilch Saksamaa	4.25	4.22	5.08	4.27	4.20	5.54	4.82
Arla Foods Taani	4.37	4.29	4.74	4.33	4.32	5.95	5.36
Danone Prantsusmaa	4.69	4.64	5.01	4.70	4.75	6.37	5.13
Lactalis Prantsusmaa	4.64	4.51	4.79	4.70	4.67	6.24	5.08
Friesland Coberco Hollandi	4.28	4.19	4.98	4.18	4.07	5.56	5.40
Arla Foods Rootsi**	4.30	4.27	4.71	4.26	4.33	5.21	4.53
Suurtööstuste keskmine EL-is	4.40	4.32	4.96	4.37	4.34	5.89	5.13
Riigid							
USA	4.32	3.72	5.02	4.18	4.17	4.64	4.11
Uus-Meremaa	2.78	2.49	3.52	2.70	2.62	4.41	4.35
Saksamaa, <i>rasv 3,7%, valk 3,4%</i>	4.26	4.23	5.19	4.22	4.28	5.86	5.19
Soome, <i>rasv 4,3%, valk 3,3%</i>	4.95	4.84	4.99	4.87	4.58	5.47	5.17
Läti, <i>rasv 4,0%, valk 3,3%</i>	3.53	3.72	4.18	3.81	3.77	5.22	4.59
Leedu, <i>rasv 4,0%, valk 3,2%</i>	3.10	3.19	3.81	3.36	3.45	4.93	4.09
Eesti, <i>rasv 3,8%, valk 3,2%</i>	3.98	3.81	4.20	3.88	3.86	5.25	4.88

* baasiline piim 4,2% rasva, 3,35% valku, SCC 24,999, TBC 24,999

** alates 2008. aastast Dairy Crest andmed

Allikad: LTO, ZMP, TIKE, LVAEI, EKI

Joonis 17

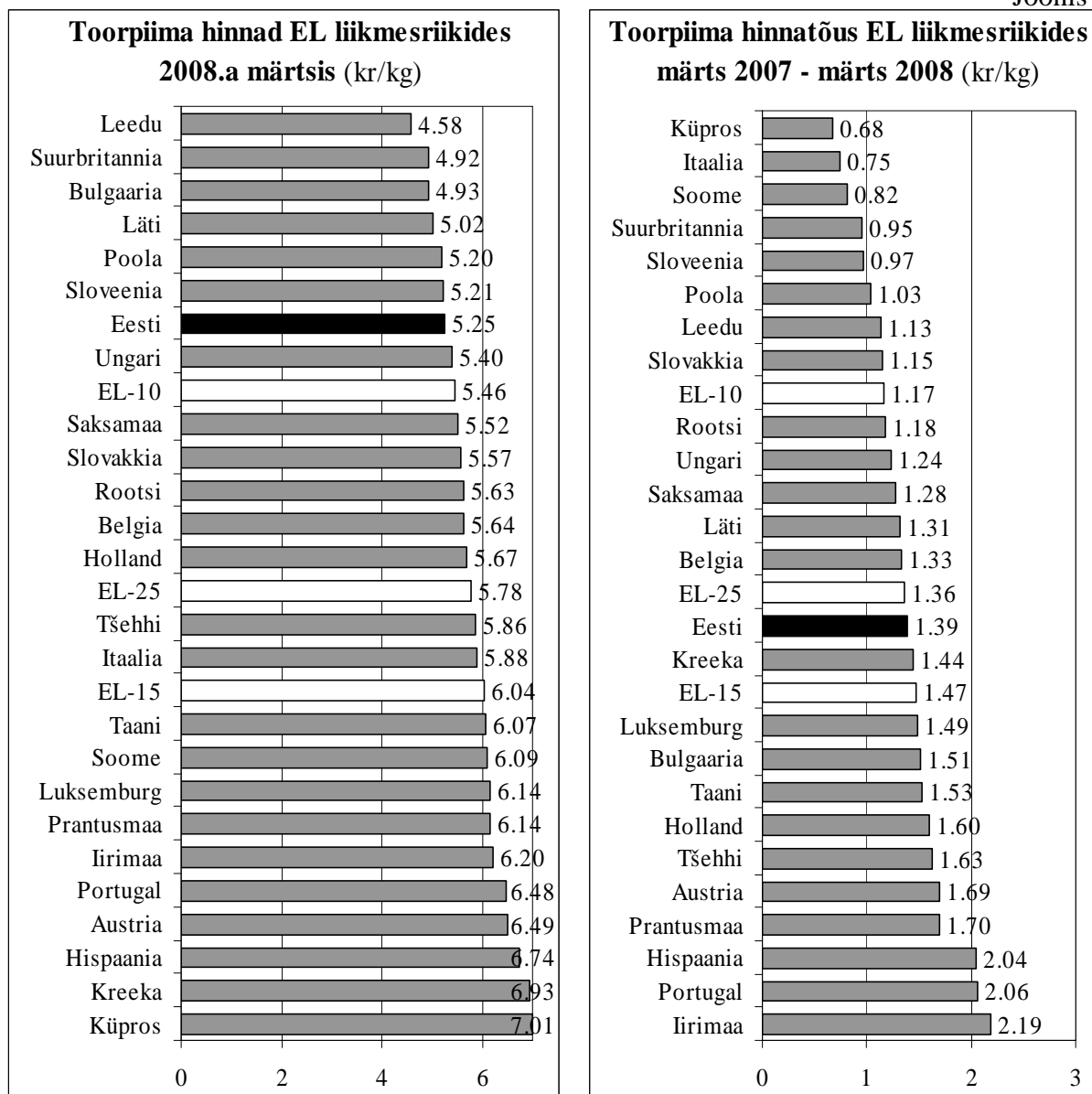

Allikas: ESA, LTO, EKI

Eesti piimatööstusettevõtete poolt varutava toorpiima tegelik **kokkuostuhind** tõusis ESA andmetel kõrgtasemele 2008. aasta veebruaris, kus piimatootjale maksti piimakilo eest 5.29 kr/kg. 2007. aasta I poolaasta stabiilselt tasemelt (3.87 kr/kg) oli piima hind seega tõusnud

34,6% (+1.34 kr/kg). Lätis ja Leedus oli hinnatõus järsem ning maksimumtase saavutati Leedus 2007. aasta detsembris (5.21 kr/kg) ja Lätis 2008. aasta jaanuaris (5.30 kr/kg). Kui Eesti kokkuostuhind jäi 2007. aasta lõpus ja 2008. aasta jaanuaris Läti ja Leedu hinnatasemetele alla, siis 2008. aasta aprillis ületas Eesti kokkuostuhind (4.88 kr/kg) Läti hinnataset 6,3% ja Leedu hinnataset 19,3%.

Joonis 18

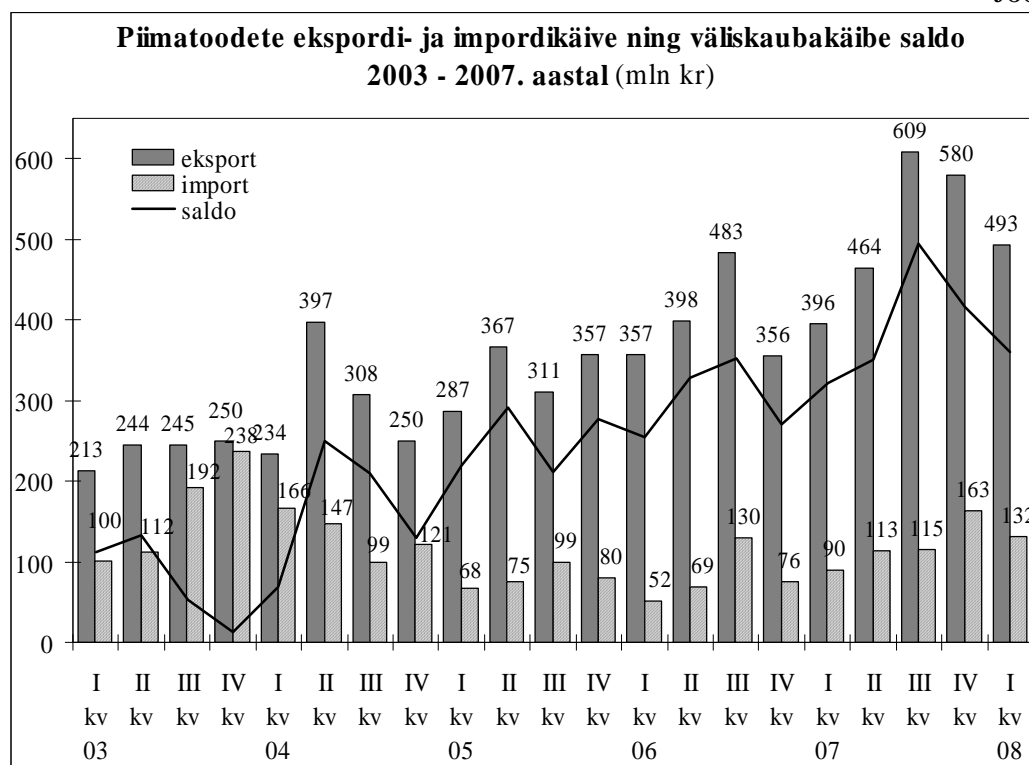
Allikas: Euroopa Komisjon

Väliskaubandus

Piimatoodete väliskaubanduses jätkus 2008. aasta I kvartalis 2007. aastal alanud tendents – impordikäive suurenes protsentuaalselt ekspordikäibest kiiremini, kuid summaliselt mitte (joonis 19). Eesti piimatoodete ekspordikäive suurenes võrreldes 2007. aasta sama perioodiga 24,4% (+96,5 mln kr) ja impordikäive 46,3% (+41,9 mln kr). Samas on impordikäive ekspordikäibe

kõrval jätkuvalt üsna tühine, olles sellest 3,7 korda väiksem. Piimatoodete väliskaubavahetuse saldo 2008. aasta I kvartalis siiski kasvas - kaubavahetuse positiivne saldo suurenes 360,5 miljoni kroonini, mis on 17,8% enam kui aasta tagasi (+54,6 mln kr). Sealjuures suurenes kaubavahetuse positiivne saldo EL-i teiste liikmesriikidega 32,5% (+33,8 mln kr), kuid kolmandate riikidega vähenes samal ajal 15% (-13,4 mln kr).

Joonis 19

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

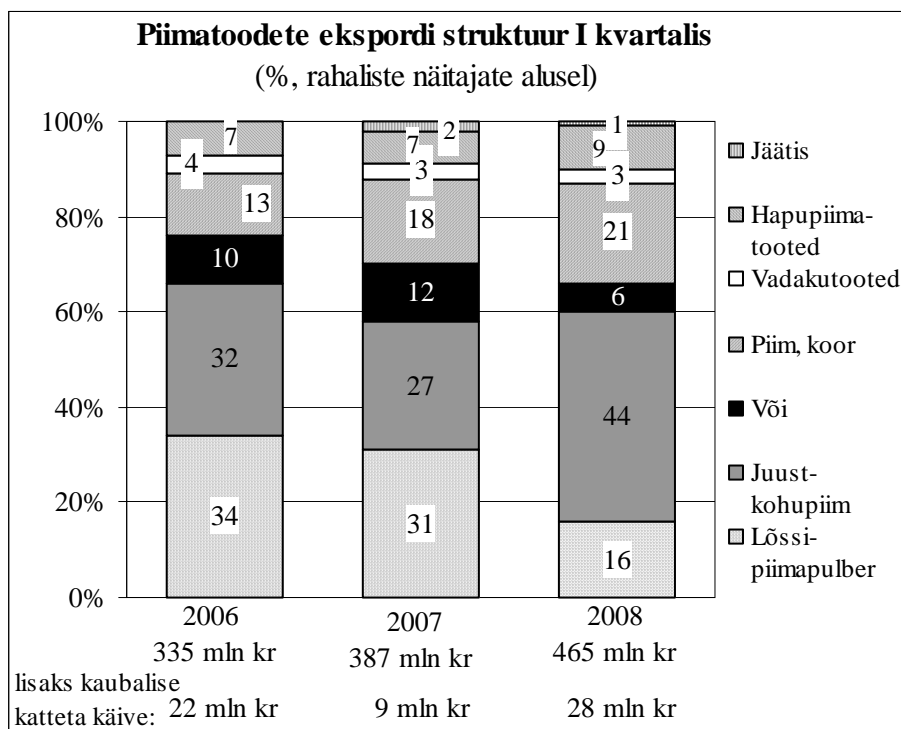
Põllumajandussaaduste väliskaubanduses moodustas piimatoodete eksport 2008. aasta I kvartalis 18,5% (2007.a I kv 16,7%) põllumajandussaaduste koguekspordist ja import 3,2% (2007.a I kv 2,4%) koguimpordist.

Piimatooted **eksporditi** 2008. aasta I kvartalis Eestis 492,8 miljoni krooni väärtuses, mis ületas 2007. aasta sama perioodi käivet 24,4% ehk 96,5 miljoni krooni võrra (tabel 9). Ekspordikäibest 83,5% moodustas eksport EL-i liikmesriikidesse ja 16,5% piimatoodete ekspordist läks väljapoole Euroopa Liitu. Kusjuures eksport EL-i teistesse liikmesriikidesse oli 35% suurem, kuid kolmandatesse riikidesse 11% väiksem kui aasta tagasi. Ekspordikäibe kasv on saavutatud nii ekspordihindade tõusu kui -koguste suurenemise tulemusel. Enam suurenes aastatagusega võrreldes juustu ja 1...6%-lise röösa piima ekspordikäive (vastavalt +85 mln kr ja +40,4 mln kr), mis suures osas korvas pulbrite ja või ekspordi vähenemise (-42,5 mln kr ja -14,1 mln kr).

Piimatoodete ekspordihinnad on tänavu enamusel toodetel tunduvalt kõrgemad aasta varasemast, kuna järsem hinnatõus algas alles 2007. aasta II kvartalis. Olulisest kõrgem ekspordihind oli tänavu I kvartalis võil (+75%) ja ka naturaaluustul (+45%), kuid samas oli aasta tagasi

nende toodete ekspordis suur osa madalama hinnatasemega Venemaa turul, mis nüüdseks on suures osas asendunud kõrgema hinnatasemega EL-i teiste liikmesriikide turgudele müüjiga. Jäätise ja rõõsa piima ekspordihind oli 44%, täispiimapulbril 27%, jogurtil 19% ja lõssipulbril 17% kõrgem aastatagusest. Madalam oli ekspordihind mullusega võrreldes vadakupulbril (-32%) ja rõõsal koorel (-32%). Mõlema toote ekspordituruks oli madalama hinnatasemega Venemaa.

Joonis 20

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Piimatoodete ekspordi struktuur on aastaga mõnevõrra muutunud. Tähtsamad eksporditüübid olid tänava I kvartalis juust-kohupiim (44% piimatoodete ekspordist rahalises väljenduses, 2007.a I kv 27%, joonis 20), rõõsk piim ja koor (21% ja 18%) ja piima- ja lõssipulber (16% ja 31%).

Erinevate toodete ekspordikoguste muutused on olnud aga üsna järsud nii vähenemise kui suurenemise suunas. Võrreldes 2007. aasta I kvartaliga, suurenes tänava I kvartalis 2,5 korda vadakupulbri, 51% muude hapupiimatoodete, 42% naturaalkohupiima, 33% kohupiima ja 28% rõõsa piima ekspordit. Samas oli suur langus piimapulbrite (-44%), jäätise (-80%), väi (-61%) ja rõõsa koore (-68%) ekspordis.

Sihtturgude struktuur piimatoodete ekspordikäibes on võrreldes aastatagusega muutunud. Eesti piimatoodete ekspordi olulisemaks sihtturuks sai 2008. aasta I kvartalis Läti (25% I kv piimatoodete ekspordist rahalises väljenduses, joonis 21) aasta varem olnud Saksamaa asemel (11%). Ekspordikäive Saksamaale vähenes aastaga 33% (-27,2 mln kr) ja osakaal piimatoodete ekspordikäibes vähenes 10%-punkti võrra ning Saksamaa langes Eesti välisurgudest oluliselt neljandale kohale. Ekspordit Lätti kasvas aastaga 71% (+51,3 mln kr) ning üle poole ekspordit

Tabel 9

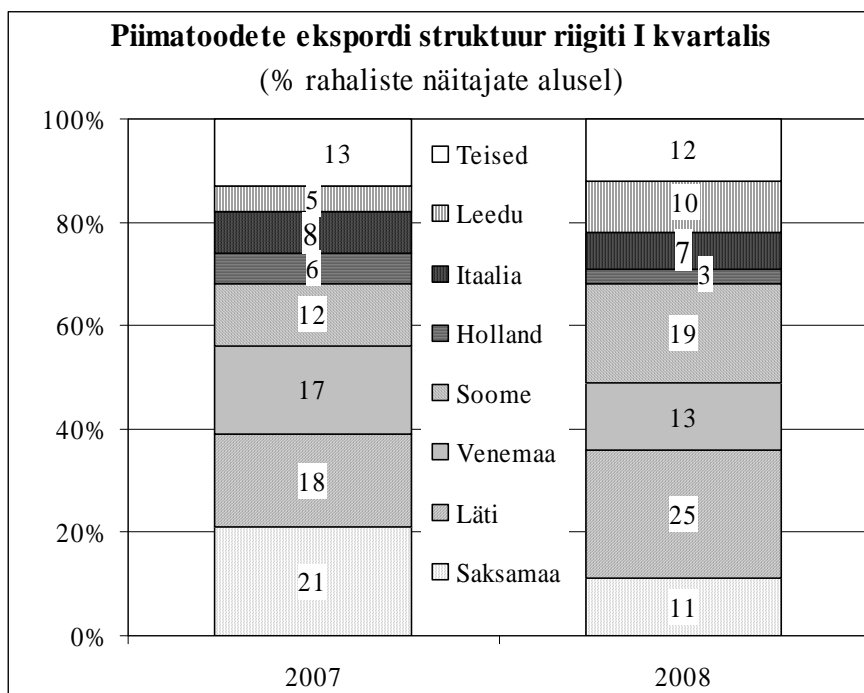
Piimatoodete eksport I kvartalis aastail 2007 – 2008

	I kvartal 2007			I kvartal 2008			Ekspordikoguse muutus 2008/07 +/-, %
	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	13578	68331	5.03	17370	97044	5.59	27,9
sh piim 1...6%	11978	47674	3.98	15380	88108	5.73	28,4
koor üle 6%	1444	19825	13.73	467	4291	9.19	-67,7
Kondenseeritud piim, pulber	3345	118829	35.53	1873	76313	40.75	-44,0
sh lõssipulber	1593	56421	35.42	959	40355	41.56	-39,8
täispiimapulber	1556	59294	38.10	661	31695	47.99	-57,5
Hapendatud piimatooted	1796	28093	15.64	2158	43819	20.30	20,2
sh jogurt	1355	19750	14.57	1492	25946	17.39	10,1
Vadakutooted	1056	12591	11.93	1283	12610	9.83	21,5
sh vadakupulber	492	6911	14.05	1247	11908	9.55	2,5korda
Või ja piimarasvad	1587	44502	28.04	619	30404	49.14	-61,0
sh või	1586	44478	28.04	618	30359	49.13	-61,0
Juust, kohupiim	2239	106338	47.49	3124	202295	64.77	39,5
sh naturaalne juust	1622	80114	49.39	2307	165115	71.58	42,2
Jäätis	300	8432	28.11	58	2351	40.35	-80,7
Piimatooted kokku	x	387116	x	x	464836	x	x
Käive rahas, ilma kaubalise katteta		9184			27964		
Kokku piimatoodete grupp	x	396300	x	x	492800	x	24,4*

*Ekspordikäibe muutus

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

juurdekasvust moodustas rõõsa piima eksport. Tänavu I kvartalis oli toorpiima kokkuostuhind Eestis madalam kui Lätis ning piimatootjad realiseerisid osa toorpiimast Lätis. Piimatoodete ekspordiriikides teisele kohale tõusis eelmise aasta neljandal kohal olnud Soome (19%), kuhu eksport aastaga kahekordistus. Kolmandal kohal oli sihtturgudest tänavu Venemaa 13%-lise osakaaluga ekspordikäibes, kuid osakaal piimatoodete ekspordikäibes langes 4%-punkti võrra ekspordikäibe vähenemise tõttu. Ekspordikäive Venemaale vähenes eelmise aasta I kvartaliga võrreldes 3,4% (-2,3 mln kr). Ekspordikäibest 3. riikidesse moodustas väljavedu Venemaale 81% (2007.a I kv 75%). Viies kohale aasta varasemalt 7. positsioonilt tõusis Leedu, kuhu eksport suurenes aastaga 28% (+26,2 mln kr) ja osakaal piimatoodete ekspordikäibes (10%) tõusis aastaga 5%-punkti võrra. Hollandi osakaal (3%) langes samal perioodil 3%-punkti võrra. Uue sihtturuna Eesti piimatoodete ekspordis on Horvaatia, kuhu eksporditi 10 miljoni krooni väärtuses (osakaal 2% Eesti piimatoodete ekspordikäibest) 69 tonni lõssipulbrit ja 138 tonni täispiimapulbrit.

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Tabel 10

Põhiliste piimatoodete ekspordi struktuur riikide lõikes I kvartalis
(% vastava tootegrupi ekspordikogusest)

Piim, lõss, koor		Piima- ja lõssipulber		Hapendatud piimatooted		Või ja piimarasvad		Juust ja kohupiim	
2002 – 219 t		2002 – 3325 t		2002 – 492 t		2002 – 1266 t		2002 – 827 t	
2003 – 431 t		2003 – 3337 t		2003 – 567 t		2003 – 1465 t		2003 – 1450 t	
2004 – 186 t		2004 – 3993 t		2004 – 433 t		2004 – 1807 t		2004 – 944 t	
2005 – 786 t		2005 – 3326 t		2005 – 993 t		2005 – 1140 t		2005 – 2070 t	
2006 – 9792 t		2006 – 3603 t		2006 – 1356 t		2006 – 1162 t		2006 – 2429 t	
2007 – 13578 t		2007 – 3345 t		2007 – 1796 t		2007 – 1587 t		2007 – 22239 t	
2008 – 17370 t		2008 – 1873 t		2008 – 2158 t		2008 – 619 t		2008 – 3124 t	
Läti	81	Saksamaa	63	Soome	43	Soome	48	Soome	25
Leedu	16	Horvaatia	11	Läti	29	Saksamaa	25	Venemaa	22
Venemaa	3	Läti	9	Leedu	21	Itaalia	7	Itaalia	14
		Rootsi	6	Rootsi	6	Prantsusmaa	7	Läti	12
		Taani	4	Belgia	1	Venemaa	7	Holland	10
		Venemaa	3			Holland	4	Leedu	10
		Teised	4			Läti	2	Teised	7

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Lätti eksporditi 82% rõõsa piima (rasvasusega 1-6%), 18% jogurti, 52% muude hapupiimatoodete, 25% kohupiima, 39% sinihallitusjuustu ja 46% jäätise väljaveost (tabel 10). Soome läks 55% jogurti, 15% muude hapupiimatoodete, 48% või, 33% naturaaluustu ja 29% jäätise eks-

pordist. Venemaale veeti 94% vadakupulbri, 95% röösa koore (rasvasus üle 21%), 7% või ja 30% naturaaluustu ekspordist. Võieksport Venemaale vähenes aastavõrdluses 1100 tonni võrra (2008.a I kv 40 t, 2007.a I kv 1140 t), juustueksport vaid 26,5 tonni võrra (2008.a I kv 680 t). Saksamaale eksporditi põhiliselt pulbreid (63% pulbrite koguselisest ekspordist, tabel 10) sealhulgas 71% lõssipulbri ja 64% täispiimapulbri ekspordist ning 25% võist, kusjuures aastatagusega võrreldes vähenes pulbrite eksport Saksamaale 511 tonni võrra (-14,2 mln kr). Leetu eksporditi 18% röösa piima (rasvasusega 1-6%), 20% jogurtite, 24% muude hapupiimatoodete, 37% kohupiima ja 25% jäätise väljaveokogusest.

Väljapoole Euroopa Liitu eksporditi Eesti piimatooteid kolme riiki: Venemaale (osakaal 81% 3. riikide ekspordikäibes), Horvaatiasse (12%) ja Norrassa (7%). Norrassa eksporditi I kvartalis 13,7 tonni sulatatud juustu ja 66,4 tonni naturaaluustu kokku 5,3 miljoni krooni väärtuses.

Piimatoodete **import** rahalises väärtuses oli 2008. aasta I kvartalis 46,3% (+41,9 mln kr) suurem kui aasta varasemal perioodil ja ulatus 132,3 miljoni kroonini (tabel 11). Käibekasv on saavutatud nii koguselise impordi suurenemise kui osade toodete impordihinna tõusu tulemusel. Pool impordikäibe suurenemisest tuli hapendatud piimatoodete (põhiliselt jogurti) sisseveo suurenemise arvelt (+20,3 mln kr). Suurenes ka naturaaluustu sissevedu (+6,2 mln kr). Impordikäive langes jäätisel (-1,8 mln kr) 33,6%-lise hinnalanguse ja täispiimapulbril (-3,5 mln kr) koguse vähenemise tõttu.

Impordikäibest 96,5% tuli EL-i teistest liikmesriikidest ja ligi 3,5% kolmandatest riikidest. Eestile suuremateks piimatoodete impordipartneriteks olid I kvartalis Poola (piimatoodete impordikäive 36,6 mln kr), Läti (23,5 mln kr), Saksamaa (15,2 mln kr) ja Soome (11,4 mln kr), kelle osakaalud piimatoodete impordikäibes olid vastavalt 28%, 18%, 12% ja 9% (joonis 22).

Aasta jooksul on kiiremini kasvanud import Lätist (2 korda, +12,3 mln kr), kust suurenes 1...6%-lise röösa piima (+4,5 mln kr) ja hapendatud piimatoodete (+8 mln kr) sissevedu. Impordikäibe kiire kasv oli ka Poolast (69%, +14,9 mln kr), kes on olnud kaks aastat suurim piimatoodete importija Eestisse. Ekspordikäive Poolast kasvas põhiliselt jogurtite, muude hapupiimatoodete, kohupiima ja naturaaluustu sisseveo suurenemise tulemusel. Hapendatud piimatoodete ja kohupiima-juustu impordis oli Poola Eestile olulisimaks impordipartneriks (osakaalud vastavalt 62% ja 28%, tabel 12). Import vähenes aastaga enim aga Soomest (-33%, -5,7 mln kr), kust vähenes pea kõikide toodete sissevedu.

Kolmandatest riikidest toodi Eestisse piimatooteid kahest riigist, kokku 4,6 miljoni krooni eest. Venemaalt toodi I kvartalis 20 tonni jäätist (0,8 mln kr, 17% osakaal kolmandate riikide impordikäibes). Norrast (3,8 mln kr, 83%) toodi 47,8 tonni naturaaluustu ja 11,4 tonni võid. Import Norrast on aastavõrdluses 13 korda suurenenud, Venemaalt aga 1/3 võrra vähenenud.

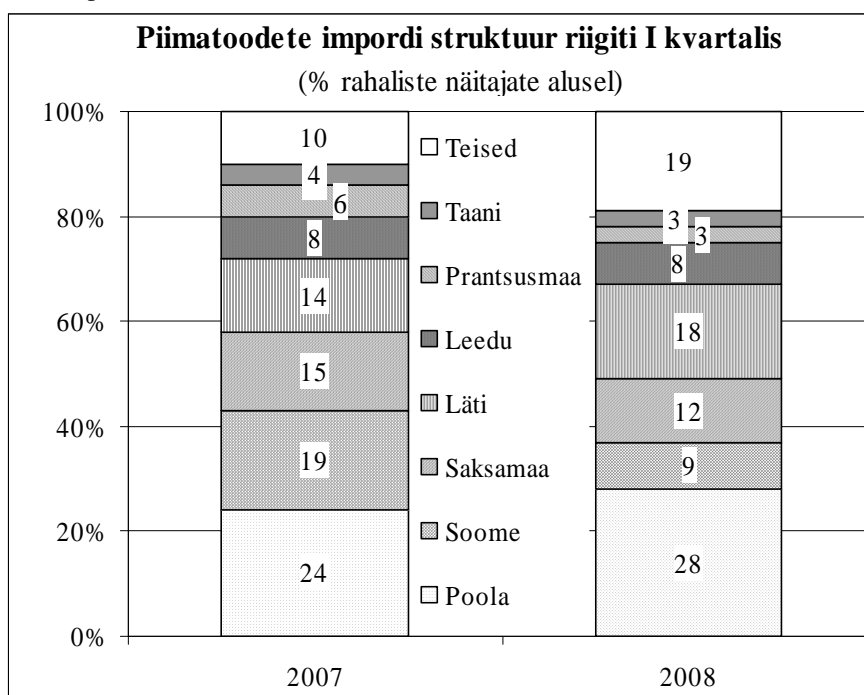
Tabel 11

Piimatoodete import I kvartalis aastatel 2007 ja 2008

	I kvartal 2007			I kvartal 2008			Import- koguse muutus 2008/07 +,- %
	Kogus tonni	Summa tuh kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa tuh kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	98	3497	35.81	584	7255	12.43	6 korda
sh piim 1...6%	24	399	16.36	490	4838	9.87	20korda
Kondenseeritud piim, pulber	265	7483	28.14	336	11358	33.78	26,8
sh lõssipulber	67	1681	25.16	283	9712	34.34	4,2korda
täispiimapulber	101	3900	38.70	7	343	50.37	-93,0
Hapendatud piimatooted	833	19236	23.09	1370	39566	28.88	64,4
sh jogurt	306	6222	20.37	545	14222	26.07	78,1
Vadakutooted	566	13147	23.21	684	13570	19.84	20,8
sh vadakupulber	410	9130	22.27	655	12135	18.53	59,8
Või ja piimarasvad	9	446	47.58	61	2813	46.48	6,8korda
sh või	8	423	50.56	61	2813	46.48	6,8korda
Juust, kohupiim	561	31675	56.43	575	39153	68.14	2,5
sh naturaalne juust	307	18243	59.51	329	24409	74.17	7,2
Jäätis	201	6631	33.01	222	4856	21.91	10,4
Piimatooted kokku	x	82115	x	x	118571	x	
Käive rahas, ilma kaubalise katteta		8285			13729		
Kokku piimatoodete grupp	x	90400	x	x	132300	x	46,3*

*Impordikäibe muutus

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Joonis 22

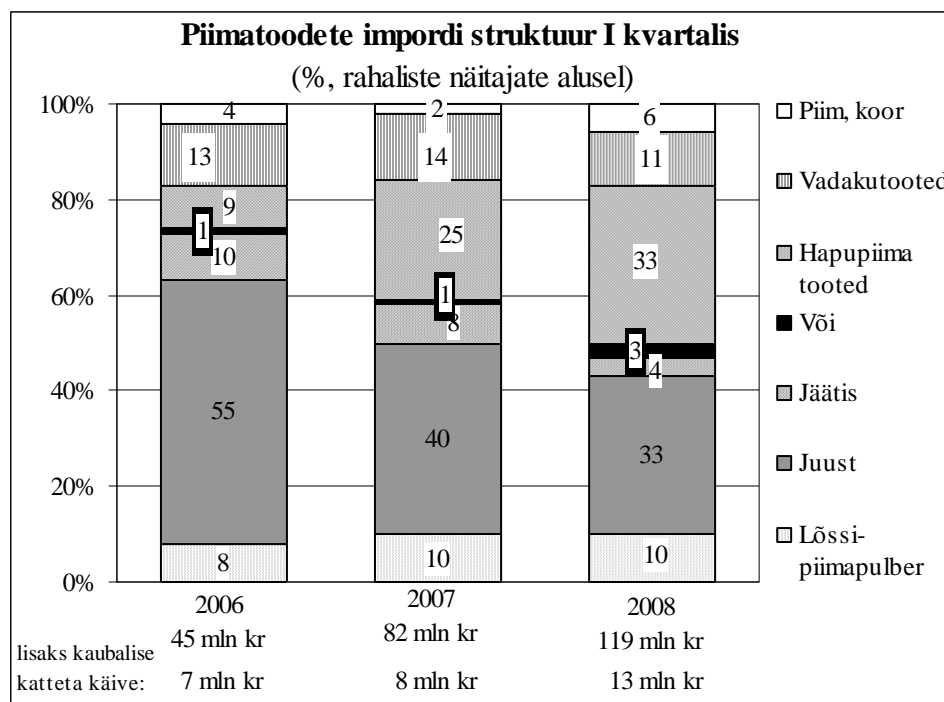
Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Põhiliste piimatoodete impordi struktuur riikide lõikes I kvartalis
(% vastava tootegrupi impordikogusest)

Piima- ja lõssipulber		Hapendatud piimatooted		Või ja piimarasvad		Juust, kohupiim		Jäätis	
2002 – 228 t		2002 – 582 t		2002 – 441 t		2002 – 410 t		2002 – 161 t	
2003 – 1615 t		2003 – 319 t		2003 – 1417 t		2003 – 541 t		2003 – 134 t	
2004 – 1261 t		2004 – 267 t		2004 – 2536 t		2004 – 929 t		2004 – 166 t	
2005 – 108 t		2005 – 299 t		2005 – 43 t		2005 – 1041 t		2005 – 199 t	
2006 – 152 t		2006 – 243 t		2006 – 15 t		2006 – 451 t		2006 – 154 t	
2007 – 265 t		2007 - 833 t		2007 - 9 t		2007 - 561 t		2007 – 201 t	
2008 – 336 t		2008 – 1370 t		2008 – 61 t		2008 – 575 t		2008 – t	
Saksamaa	37	Poola	62	Tšehhi	33	Poola	28	Leedu	68
Suurbritannia	25	Läti	17	Norra	19	Läti	18	Soome	20
Holland	13	Saksamaa	10	Soome	17	Saksamaa	16	Venemaa	9
Taani	9	Austria	9	Leedu	11	Soome	14	Läti	3
Prantsusmaa	7	Soome	2	Rootsi	11	Leedu	13		
Läti	6			Läti	5	Norra	8		
Poola	3			Poola	4	Teised	3		

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Joonis 23

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Impordi rahalisest väärtusest moodustas juust 33%, hapupiimatooted 33%, vadakutooded 11% ja piimapulbrid 10% (joonis 23). I kvartalis suurenes peale täispiimapulbri kõikide teiste piimatoodete sissevedu. Kiiremad kasvud impordikogustes olid seejuures 1...6%-lise rasvasusega rõõsal piimal, võil ja lõssipulbril, mis aasta varasemalt väikestelt sisseveomahtudelt kasvasid vastavalt 20, 6,8 ja 4,2 korda. Sisseveokogused on Eesti siseturu mahtu arvestades üldiselt väikesed, kuid impordikoguste suurenemine varasemate aastate languse taustal viitab Eesti tootjate jaoks ebasoodsale tendentsile piimatoodete väliskaubanduses, kus toorpiima väljavedu Eestist pidevalt suureneb ja osade valmistoodete eksport väheneb, import aga suureneb.

Maailmaturg

OECD ja FAO 2008. aasta mais esitletud prognooside kohaselt peaksid põllumajandustoodete hinnad järgmise kümne aasta jooksul asuma küll allapool 2007. aastal saavutatud kõrgtaset, kuid hinnad hakkavad tulevikus tugevamini kõikuma ning üldine hinnatase peaks ületama tugevalt 2008. aasta maikuu keskmist. Sellise hinnaprognooosi põhjendusena toodi põllumajandussaaduste üha suurenevat tarbimist toiduna ja ka bioenergiaks töödeldava osa kasvu maailmas.

Piimatoodete hinnad on tugevasti kõikunud juba alates 2007. aasta algusest, mis näitab piimaturu ebastabiilsust ja kiired järsud muutused on raskesti seletatavad. Näiteks on maailma piimapulbri varud viimase 10 aasta väikseimad, kuid lõssipulbri hind on peale möödunud aasta suvist hinnatõusu tugevalt langenud. Aastavahetusel vähenesid lõssipulbri varud kolmandikuni sellest, mis nad olid kaks aastat tagasi ning USA Põllumajandusministeeriumi andmetel varude vähenemine jätkub ka sel aastal. See aga võib tähendada peatset uut hinnatõusu. OECD andmetel suureneb Hiinas piima tarbimine 2015. aastaks kahekordseks ning samal ajal suureneb piima ja piimatoodete tarbimine ka Indias, Venemaal ja Brasiilias.

Maailmaturul suurendab oma turuosa praegu USA, tänu odavale dollarile on lõssipulbri, või ja juustu ekspordikogused USA-st järsult suurenenud. Euroopa riikidel on keeruline praegu USA-ga hinnakonkurentsist püsida. Maailmaturult on kõrval ka Argentiina sealsete ekspordipiirangute tõttu. Eksporti Uus-Meremaalt ja Austraaliast takistab põua tõttu väiksem tootmine.

Okeaanias kestvate põudade tõttu vähenes Austraalias piimatootmine 2008. aasta I kvartalis aasta varasema suhtes 2,5% ning 2007. aastal toodeti piima 8,5% vähem kui 2006. aastal. Uus-Meremaal hinnatakse mais lõppenud 2007/08 majandusaasta piimatoodangut 4% väiksemaks aasta varasemast mahust. Piimatootmise vähenemise tõttu on oluliselt tõusnud piima kokkuostuhind. Võimalik, et Fronterra peab oma ekspordi väiksema toodangu tõttu piirama hakama.

USA-s toodeti 2008. aasta I kvartalis piima 2,4% enam kui aasta varem. 2008. aastaks prognoosib USA Põllumajandusministeerium siiski vaid 1%-list toodangu kasvu, sest piimanduse ekstensiivset arengut pidurdab tootmiskulude pidev tõus.

USA-st suurenes osade piimatoodete eksport 2008. aasta I kvartalis järsult (tabel 13). Lõssipulbri möödunud aastane ekspordikasv jätkus kindlalt ka sellel aastal ning see ületas I kvartalis 2007. aasta I kvartali mahtu 74%-liselt, juustueksport suurenes samal ajal 54%. Eriti kiiresti on suurenenud või (9 korda) ja täispiimapulbri (3,5 korda) eksport. Oluliselt on vähenenud vadakupulbri ja laktoosi eksport USA-st.

Tabel 13

USA piimatoodete eksport (tuh t)

	I kv 2007	I kv 2008	2007/06, ±%
Või	2 611,1	23 465,0	+798,7
Juust	21 506,8	33 208,2	+54,4
Täispiimapulber	3 101,2	10 876,4	+250,7
Lõssipulber	60 437,9	104 846,3	+73,5
Vadakupulber	57 432,3	42 344,0	-26,3
Laktoos	52 047,1	25 101,3	-51,8

Allikas: ZMP

USA senat pikendas 80%-lise häälteenamusega seniseid piimaturu kaitseprogramme viieks aastaks ja kinnitas toetusprogrammide suuruseks sel perioodil kokku 290 miljardit dollarit. Toetused rajanevad toorpiima hinna kaitseprogrammidele, mis on seotud söödakulutustega. Toorpiima hinnakaitse põhineb farmist piima müügi piirhinnal alates 2.20 kr/kg. Piima tulude ja kulude leping-programm näeb ette piimahinna tasakaalustamist, kui see peaks langema alla määratud piirhinda. Tasakaalustusmäärat tõsteti 34%-lt 45%-le. Tõsteti ka toetuse taotluse aluseks olevat maksimaalse piimakoguse määra. Samuti muudetakse interventsiooni baasi, kuid interventsioonihinnad jäävad samaks. Praegu on USA-s või interventsioonihind ligikaudu 23.30 kr/kg, lõssipulbril 17.80 kr/kg ja Cheddar plockjuustul 24.55 kr/kg. USA ekspordi arendusprogramm DEIP jätkub, kuigi viimastel aastatel ei ole eksporditoetusi makstud. Imporditud piimatoodetelt arvestatakse maksu 1.70 krooni iga piimaekvivalendina arvestatud kilo kohta.

Venemaal 2007. aasta sügisel toimunud järsu toorpiima kokkuostuhinna tõusu järel on toorpiima hind taas langema hakanud. Talvel maksti toorpiima eest 9.70 kr/kg (23 RUR/kg; 1 EUR=37,0945 RUR), praegu saavad väiketootjad ja eraloomapidajad vaid 1/3 sellest hinnast. Suurtootjad müüvad oma kvaliteetpiima (4% rasva, 3,4% valku) praegu hinnaga 5.70 kr/kg (13.50 RUR/kg). Näiteks suur Vene piimatööstus Unimilk ostab 2008. aastal toorpiima hinnaga, mis on ligi 2/3 2007. aasta kõrgtaseme hinnast. Kohalik piimaliit prognoosib piima kokkuostuhinna jätkuvat langust Venemaal.

Piimatoodete jaehinna tõusu tõttu on ka Venemaa tarbijate hoiakud piimatoodete ostmisel muutunud. Piimatooteid, mis moodustavad suure osa toiduostukuludest ja mis olid senini oadavad, on hakatud vähem ostma. AC Nielsen'i andmetel tõusid piimatoodete hinnad möödunud talvel Venemaal pea neljandiku võrra ning nende tarbimine on vähenenud samal ajal 11%. Juustu-

ja võitootjate laod on täis ja toorpiima ostetakse vähem. Juustutoodang vähenes Venemaa Statistikaameti esialgsel hinnangutel 2008. aasta I kvartalis 3,2%.

Venemaa piimasektori suurtööstused on kimbatuses: ühest küljest peavad nad viimasel talvel kvaliteetpiima eest makstud kõrge hinna tõttu tekkinud ekstreemsed kaotused tasa tegema (nt piimatööstuse liidri Wimm-Bill-Dann kulutused olid 1959,4 mln krooni võrra suuremad kui tavaliselt), teisest küljest peavad nad suurendama oma müüki. Mõeldakse toodangu sortimendi muutmisele turule vastuvõetavamas sortimendis, nagu värskepiimatooted ja keefir. Piimatööstuse Liidu arvamuste kohaselt ei toimu 2008. aastal Venemaal mingeid piimatoodete jaehinna tõuse.

Piimatootjatel jääb ainult loota, et toorpiima müügihind enam edasi ei langeks, sest vastasel korral ületatakse tugevasti tootjate rentaablusvõime piir.

Venemaa importis 2007. aastal juustu taas rohkem kui aasta varem, kuid siiski vähem kui 2005. aastal, mil juustu impordikogused olid rekordilised (tabel 14). Import EL-ist on viimastel aastatel oluliselt suurenenud ning moodustas 2007. aastal 70% Venemaa juustuimportist. Seejuures on EL-i suurimaks importööriks Saksamaa Leedu ja Soome ees. EL-i järel on teiseks suuremaks juustu impordimaaks Ukraina. 2006. aasta Venemaa-poolse veterinaarsetele nõuetele mittevastavusega seoses kehtestatud impordikeelu järel on juustuimport Ukrainast küll suurenenud, kuid on kõvasti alla poole 2005. aasta impordimahust. Import Argentiinast on kahe aastaga kahekordistunud, kuid osakaal Venemaa juustuimportis on endiselt väike (6,3%).

Tabel 14

Venemaa juustuimport (tuh t)

	2005	2006	2007	2007/06, ±%
KOKKU	259,8	218,4	234,3	+7,2
Euroopa Liit	127,4	159,6	161,8	+1,4
sh Saksamaa	55,8	66,9	62,3	-6,8
Prantsusmaa	5,9	5,7	8,0	+40,8
Leedu	22,2	35,4	32,5	-8,2
Holland	1,1	1,6	1,9	+18,8
Poola	8,7	4,8	6,2	+29,3
Soome	14,7	17,9	19,7	+1,1
Ukraina	114,2	39,1	49,7	+1,3
Argentiina	7,2	12,2	14,8	+1,2
Uus-Meremaa	2,1	1,4	2,0	+1,4

Allikas: ZMP

Jaapanis on tekkinud tõsine võipuudus. Sealne põllumajandusministeerium kutsus nelja kohalikku suuremat piimatööstust üles suurendama võitoodangut ning kaalutakse ka langetada või imporditollit. Meiereid lubasidki võitoodangut 20% suurendada, kuigi piima kasutamine teiste toodete tootmiseks oleks neile tulusam. Võitoodang on Jaapanis vähenenud 5% aastas ning oodatakse või 8-10%-list hinnatõusu.

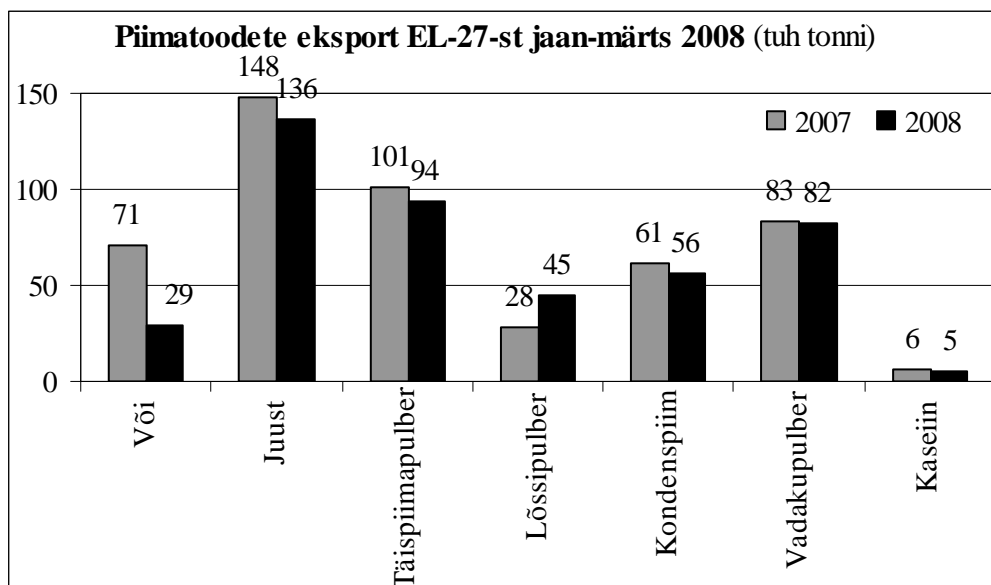
Euroopa Liit

Viimastel aastatel on EL-is piima tarnekvoodid jäänud täitmata. Ka lõppenud 2007/08 majandusaastal jäi piimatoodang Euroopa Komisjoni esialgseil hinnanguil koos rasvakorrektoori sisseviimisega 2 miljoni tonni võrra väiksemaks lubatud kvoodimäärast. Piimatoodang hakkas küll 2008. aasta algusest, peale toorpiima hinnatõuse ja EK lubadusi piimakvoodi suurendamiseks tõusma, kuid varasema perioodi alatäitmist ei suutnud kvoodiaasta viimane veerand katta. Lõppenud kvoodiaastal ületas piimakvooti EL-is siiski 8 riiki. Kvoodiületusest kogunenud trahvid kokku olid 4,2 mlrd krooni. Suurim kvoodiületaja oli Itaalia (+500 tuh t ehk ligi pool 8 riigi kvoodiületusest). Samas on Itaalia piimakvoodi osas eristaatus. Kuna Itaalias toodetakse vaid 70% riigis tarbitavast piimast, siis nõutakse, et vähemalt omatarbeks kuluvas mahus võiks Itaalia piima toota. Lisaks arvatakse, et ligikaudu 15% piimast liigub Itaalias ka nn musta piimana ehk kvoodisüsteemist väljas.

Euroopa Komisjon suurendas uuel kvoodiaastal piimakvooti kõigis liikmesriikides 2%, andes sellega piimatootjatele võimaluse kasvaval maailmaturul osalemiseks. 2015. aastast lõpeb EL-is piimatootmise kvootidega reguleerimine ning piimatootjate ettevalmistamiseks reguleerimata turu suhtes on EK arutanud piimakvootide suurendamist alates 2009/10 majandusaastast 1% aastas.

2007. aasta piimatoodete maailmaturu soodsa olukorra mõjul on piimatootmine Euroopa Liidus 2008. aasta esimeses kvartalis suurenenud. I kvartalis varusid piimatööstused EL-27-s toorpiima 1 miljoni tonni võrra ehk 2% enam kui aasta varasemal perioodil. Piimatarnete suurenemisega on kasvanud juustu, või ja pulbrite toodang. Piima kokkuostuhinnad on endiselt kõrgel, kuid toodangu suurenemise tõttu kergel langustrendil, samas on nõudlus eksporditurgudel vähenenud.

Joonis 24

Allikas: Euroopa Komisjon

Euroopa Liidu piimatoodete ekspordis on suurenenud võrreldes aastatagusega vaid lõssipulbri kogus (joonis 24). Ekspordikogused on aasta varasematelt suurtelt mahtudelt tänavu väiksemad osaliselt seetõttu, et aasta tagasi olid EL-il eriti soodsad piimatoodete ekspordivõimalused suuremaid ekspordiriike tabanud põua tõttu, kus maailmaturu nõudlust piimatoodete järele kaeti peamiselt pakkumisega Euroopa Liidust. Teiseks ei suuda EL praegu konkureerida maailmaturul USA-ga madala dollari kursi tõttu. EL-ist vähenes I kvartalis enim võieksport (-60%), teiste toodete ekspordikogused vähenesid 7...8%. Samas eksportis EL 2008. aasta I kvartalis lõssipulbrit 45 000 tonni, mis ületab aasta varasemat kogust ligi 60%. Täispiimapulbri ekspordi väljavaated näitavad viimasel ajal siiski paranemismärke.

2007. aastal suurenes piimatööstuse käive **Saksamaal** 6% 349 miljardile kroonile ja seda suures osas tänu piimatöötajate väga headele eksporditulemustele. Sellest said osa ka piimatootjad, sest toorpiima aastakeskmise hind oli 5.19 kr/kg (3,7% rasva, 3,4% valku) ja see tõusis aastaga 96 senti võrra kilo kohta. Piima kokkuostuhind tõusis aastaga seega 22,6%, kusjuures kõrgeim oli hinnatase aasta lõpus (Saksamaa keskmisena 6.42 kr/kg). Hinnad tõusid enam põhja- ja idapoolsemates liidumaades, teistest vähem said piimatootjad toorpiima eest Baierimaal ja Sachsen-Anhaltis. Kõrgeim aastakeskmise hind oli Schleswig-Holsteini liidumaal (5.48 kr/kg).

Piimatoodete turuolukorra halvenemist näitasid turuarengud juba detsembris. Piimatoodete tarbijahinnad Saksamaal tõusid ning tarbimine hakkas vähenema. Eriti tuntav oli tarbimise langus juustusektoris. Paljude aastate järel langes juustutarbimine esmakordselt ja oli elaniku kohta 22 kg aastas (varem 22,4 kg). 2008. aasta algusest hakkasid Saksamaal piimatarned tööstusele suurenema. See toimus piimahinna tõusu ja ka piimakvoodi võimaliku suurendamise mõjul uuest kvoodiaastast. Need täiendavad kogused võivad turuolukorda halvendada ja viia laovarude suurenemisele. Piimatoodete hinnad sattusid surve alla, esialgu lõssipulbri ja või ning seejärel ka siseturutoodete hinnad. Euroopa toiduainekaubandus kasutas turu tasakaalustamise võimalusena lepingutähtaegade lühendamist tarnijatega 12 kuult 6 kuule, mis annab kiirema võimaluse hindade muutmiseks tarnelepingutes vastavuses turumuutustega.

Sellise arengu kiiluvees on Euroopas 2008. aasta alguses oluliselt langenud ka toorpiima hind. Langustendentsiga piima kokkuostuhind asub praegu vahemikus 5.16...5.32 kr/kg. Pidevalt tõusvate energia ja söödakulude juures sattusid piimatootjad surve alla ja alustasid olukorrast väljapääsuks proteste. II kvartalis läbiviidud ligi kahenädalase tarneboikotiga saavutasid 33 tuhat Saksa piimatootjat selle, et Aldi, Lidl, Norma, Rewe ja Plus kaubandusketid olid nõus piima jaehinda tõstma 1.57 kr/kg võrra. Sellega tõusis ka piima minimaalne kokkuostuhind 6.73 kr/kg-ni. Enne streiki said nad piima eest 3.90-5.50 kr/kg.

Samas on Saksamaa konkurentsiamet hakanud uurima piimasektorit, sest kahtlustatakse, et turg ei toimi nii, nagu peaks. Ameti tähelepanu äratamisele on kaasa aidanud ka hiljutine piimatootjate tarneboikott ja plaan luua nn piimafond. Mingeid kindlaid tõendeid veel pole, aga kahtlustatakse, et teatud turuosalistel on nii suur turuosa, et saavad hindu mõjutada. Samas on Saksa piimatootjatel tugev toetus kohalikult põllumajandusministeeriumilt ja taluliidult, kes

samuti soovivad piimafondi loomist. Konkurentsiameti uuringu tulemused peaksid saama teatavaks ligikaudu poole aasta pärast.

Saksamaal suurenes viimasel piimakvoodi börsil käive ning hind langes. Keskmiselt maksti kvoodi eest viimasel börsil 4.85 kr/kg, seega 63 senti/kg vähem kui novembribörsil. Ida-Saksamaal kvoodi hind ei muutunud ning püsis 3.91 kr/kg-l, kuid Lääne-Saksamaal langes hind 5.79 kr/kg-lt 5.01 kr/kg-ni. Kogu Saksamaal osteti viimasel börsil 196 tuh tonni piimakvooti (novembris 132 tuh t).

Prantsusmaal suurenesid I kvartalis piima kokkuostukogused oluliselt - kokkuostukogus oli 9,3% suurem aasta varasemast kogusest ning ulatus 6,6 miljoni tonnini. Sellele vaatamata ei ületatud lõppenud majandusaasta piimakvooti. Ka aprillis suurenes piima kokkuost 2-3% ning maiks prognoositi toorpiima tarnete kasvu juba 5-6%-le. Piima kokkuostukoguste suurenemisega on oluliselt kasvanud ka piimatoodete tootmismahud, vaid värskapiimatoodete toodang on vähenenud (tabel 15). Enam on suurenenud või (+16%) ja lõssipulbri (+20%) toodang. Täispiimapulbri, vadakupulbri ja kaseiini toodangu kasv ületas samuti kahekohalise kasvunumbri (+11,7...+13,7%). Juustu tootmismahud suurenes I kvartalis aastavõrdluses 4,2%, joogi- ja kondenspiima toodeti 2,4% mullusest enam.

Tabel 15

Piima kokkuost ja piimatoodete tootmine Prantsusmaal I kvartalis 2008 (tuh t)

	I kv 2007	I kv 2008	±%
Piima kokkuost	5990,5	6623,0	+9,3
Toodang			
Joogipiim	991,6	1027,8	+2,5
Värskapiimatooded	555,4	547,0	-2,6
Või	111,1	130,1	+15,9
Juust	425,2	448,0	+4,2
Täispiimapulber	41,8	47,2	+11,7
Lõssipulber	73,9	89,9	+20,3
Kondenspiim	2,4	2,5	+2,4
Vadakupulber	101,0	116,2	+13,7
Kaseiin	7,2	8,2	+11,9

Poola on suuruselt neljas piimatootja EL-is Saksamaa, Prantsusmaa ja Suurbritannia järel. 2007. aastal toodeti Poolas 11,76 miljonit tonni piima, mis oli 2% vähem aasta varasemast. Samas jääb Poola piima ümbertöötlemise mahult EL-is kuuendale kohale. Kuigi Itaalias ja Hollandis toodetakse piima vähem kui Poolas, on neis riikides piimatööstuses töödeldava piima hulk suurem.

Poolas töödeldakse toodetud piimast tööstusettevõtetes vähem kui $\frac{3}{4}$. Ülejäänud $\frac{1}{4}$ tarbitakse tootjate majapidamistes või turustatakse otse tarbijale. 2007. aastal varusid piimatööstused ligi 8,5 miljonit tonni toorpiima, mis oli 1% vähem varasemast aastast. Töödeldava piima kogus vähenes Poolas 2006. aastast, kuna piimatööstused ei vastanud kõik veel EL-i hügieenistandarditele ning need ettevõtted ei tohtinud seetõttu piimatooteid teistes liikmesriikides turustada. Alates 2007. aastast on Poola piimatööstused vastavuses EL-I hügieeninõuetega ning eeldatavasti hakkab ka töödeldava toorpiima kogus suurenema.

Poolale rakendus piimakvoot esmakordselt 2005/06 majandusaastal ja siis ületati piimakvoot 2,3%-ga. Järgmisel majandusaastal (2006/07) suurenesid Poola ja ka teiste liitunud liikmesriikide piimakvoodid EL-i restruktureerimisreservide vabastamisega. Nimetatud majandusaastal jäi Poolal piimakvoodi täituvus 2,5% allapoole kvoodimäära. Alates 2007. aasta detsembrist on Poolas piimatootmine suurenenud ning 2008. aasta kahe esimese kuu jooksul tarniti tööstusele 2,9% suuremaid koguseid aasta varasemaga võrreldes.

Piimatööstuse toodangu struktuur on Poolas peale EL-iga liitumist muutunud. Värskepiimatoodete ja juustu tootmismahud on suurenenud, piimapulbrite mahud vähenenud. Joogipiima toodangu maht püsib stabiilne alates 2005. aastast alates, kuid on võrreldes 2000. aastaga on see 30% suurenenud. Enam on suurenenud jogurti ja segatud piimajookide toodangunäitajad. Juustu toodeti Poolas 2007. aastal 567 500 tonni, mis oli 4,3% enam kui aasta eest ning võrreldes 2000. aastaga on toodangu maht kasvanud 40%. Sealjuures on kiiremini suurenenud naturaaluustude tootmine (võrreldes 2000.a +75%), värskete juustude ja kohupiima tootmine on suurenenud ligi 25%. Värske juust moodustab Poola juustutoodangust peaaegu poole. 2007. aastal suurenes värske juustu tootmine naturaaluustu tootmismahust taas kiiremini (+8,6%). Piimapulbrite toodang on viimastel aastatel vähenenud. Lõssipulbri tootmismahud (124 tuhat tonni) vähenes 2007. aastal esialgsetel andmetel aastaga 4,4%, võrreldes EL-iga liitumise eelse aastaga oli vähenemine 10%. Täispiimapulbri tootmine on vähenenud aeglasemalt. Või tootmismahud on püsinud suhteliselt stabiilne, peale EL-iga liitumist on suurenenud koore tootmine, mida Poola teistesse liikmesriikidesse ekspordib.

Poola ekspordis 2007. aastal piimatooteid 18,15 miljardi krooni väärtuses ja importis 4,7 miljardi krooni väärtuses. Suuremaks kaubanduspartneriks on olnud Saksamaa. Ekspord Saksamaale ulatus 2007. aastal 4,38 miljardi kroonini ja import sealt 1,56 miljardi kroonini. Tähtsamad eksporditooted on piimapulber ja juust. Juustueksport kasvas 2007. aastal 45% (+26,4 tuh t) ja ulatus 133 tuhande tonnini.

Piimatoodete hinnad tõusid 2007. aastal ka Poolas, nagu kõigis teisteski EL-i liikmesriikides. Plokkvõi aastakeskmise hind oli Poolas 2007. aastal 46 kr/kg ja lõssipulbri hind 44.90 kr/kg, mis oli vastavalt 19% ja 43% kõrgem aasta varasemast. Sarnaselt teiste liikmesriikidega langesid piimatoodete hinnad 2007. aasta lõpus hinnad ka Poolas. Toorpiima rekordhinnaks kujunes 2007. aastal keskmisena 4.30 kr/kg (2006.a 3.63 kr/kg).

Poola suurim piimatööstusettevõte on SM Mlekpól Grajewo, tema turuosa Poola joogipiimaturul on 30%. Ettevõtte müügitulu oli 2007. aastal 4,7 mrd krooni. Ettevõtte töötajate

arv oli 1700 töötajat ja ettevõttel on 7 üksust Ida- ja Põhja-Poolas. Suuruselt teine piimatööstus Poolas on Mlekovita.

Taani piimatootjad peavad Euroopa Komisjoni ettepanekut piimakvoodi suurendamiseks 1% aastas alates 2009. aastast viie aasta jooksul positiivseks, kuid mitte piisavaks. Taani piimatootmispotentsiaali peetakse oluliselt suuremaks kui kvoodid praegu lubavad toota. Taanlaste arvates võiks kvooti suurendada 2% aastas kuue aasta jooksul kuni 2015. aastani ning see tagaks piisava järk-järgulise turule orienteerituse.

Mais toimunud piimakvoodi börsil osales 795 piimatootjat, kuid käive oli poole väiksem kui eelmisel börsil – 32 tuhat tonni. Kvoodi hind jäi eelmise börsi kvoodihinna tasemele. Huvi kvoodi vastu oli varasemast väiksem, sest EL suurendas kvooti 2,5%. Hind ei langenud aga seetõttu, et kvooti ostsid tootjad, kellel on potentsiaal tootmist suurendada ning nad soovisid kohe kvoodiaasta alguses endale vajaliku kvoodikoguse kindlustada.

Hispaaniat tabas piimaskandaal - piimatootjad on kaheksa aasta jooksul (1999-2005) müünud nn musta ehk kvoodivälise piima oma piimatööstusettevõtetele. Sellega on hoitud kõrvale 3,9 mlrd kroonise trahvist, mida muidu oleks pidanud maksma. Petuskeemis oli kasutatud nii fiktiivseid ettevõtteid kui ka valearveid ning skandaali olid kaasatud nii piimatootjad kui ka kokkuostjad.

Kaubabörs RMX Hannoveris Saksamaal soovib hakata kauplema piima futuuridega. Sellest teatati peale Hollandis avaldatud plaane luua Euroopa Piima Futuuride Börs (*European Milk Futures Exchange*). Hollandi börs plaanitakse avada 1. augustist. Hannoveri börs teatas, et soovib kauplemist alustada niipea kui võimalik.

Paljudes riikides, sh Põhjamaades ja Suurbritannias on märgata juustusortimendi vähenemist kauplustes. See tuleneb sellest, et tootjatel ei jagu toorainet, kuna pulbri- ja linnapiimatoodete turg on kohati olnud tulusam. Juustutoodangut on vähendanud ka Valio, Arla-Ingman grupp ja Tine. Põhjamaades on piimatoodang vähenemas, sest palju tootjad lõpetavad vanuse tõttu tootmise ning noori ei tule piisavalt juurde.

Rahvusvaheline konkurents

Arla Foods alandas alates 2008. aasta 2. juunist piima kokkuostuhindu 42 Eesti sendi võrra kilo kohta, kuid alates 1. juulist saavad ökotootjad Rootsis oma piima eest 58 senti/kg ja Taanis 16 senti/kg varasemast enam. Piima kokkuostuhinna alandamise üheks põhjuseks on madal dollari ja naela kurss, mis alandab Arla ekspordist saadavaid tulusid. Samuti on oma mõju

hinnalangusele avaldanud Arla toodete müügi langus Lähis-Idas (alates veebruarist poole võrra) ning piimatoodete lisakoostisainete kallinemine. Pärast hinnalangust juunis on Arla Foodsis maksimaalne piima kokkuostuhind 5.46 Eesti krooni kilo kohta ning kui juulis kaovad ära ka hooaja mahaarvamised, siis on maksimumhinnaks 6 Eesti krooni kilo kohta. Samas suurendab suur nõudlus ökopiimale ökopiimatootjate tulusid, sest ökopiima hinnalisa suurenes. Prognooside kohaselt peaks ka tavapiima kokkuostuhind augustis uuesti tõusma.

Arla Foods ostis Taanis väikse Borupi Meierei, et arendada *gourmet*-tooteid. Arla Foods teeb Borupi Meiereiga koostööd juba 1999. aastast ning väiketööstus toodab praegu Arlale ka nt joogipiima. Tulevikus plaanitakse Borupi Meiereis praegusest enam spetsialiseeruda vaid vähesete tootegruppide tootmisele ning pühenduda nende tootegruppide sortimendi täiendamisele.

Arla Foodsi juhatus võttis vastu otsuse sulgeda 2009. aasta 1. jaanuarist Manchesteri meierei Inglismaal. Meierei sulgemisega soovitakse muuta tootmisstruktuur Suurbritannias efektiivsemaks. Sellega kaotavad töö 300 töötajat. Manchesteri meierei joogipiima tootmine viiakse üle kolme teise Arla-meiereisse Suurbritannias.

Arla Foods otsustas eelmisel aastal investeerida Argentiinas jäätisetootmisse 210 mln Eesti krooni. Sellele investeeringule lisatakse nüüd veel 105 mln Eesti krooni jäätise ja juustu koostisainete tootmiseks.

Kuna Saksamaal on piima kokkuostuhinnad langenud, siis on ligi pooled 100-st Taani piimatootjast, kes müüsid piima **Danish Dairy**'le, lahkunud selle ettevõtte tarnijate hulgast. 2008. aasta I kvartalis oli Danish Dairy'l perioode, kus piima hind oli ligikaudu 2 Eesti krooni kilo kohta madalam kui Arla Foodsil. Danish Dairy piima hind sõltub piima vabast turuhinnast Saksamaal.

Rootsi Milko piima kokkuostukogused on viimasel ajal vähenenud ning ettevõttel on tekkinud ülevõimsused. Milko töötlemisvõimsus on 450 tuhat tonni piima aastas, kuid praegu töödeldakse vaid 330 tuhat tonni. Ülevõimsused lähevad aga ettevõttele kalliks maksma. Arutletakse isegi selle üle, kas osa meiereisid sulgeda ja sellega efektiivsust parandada. Samas otsib Milko enda määrdejuustu tootmise divisjonile koostööpartnereid, kelleks võiks olla nt Soome Valio või Norra Tine, kes võiks osta 49% sellest divisjonist. Milko määrdejuustud on turul oma osakaalu kaotamas.

Skånemejerier loodab teenida tootja ja tarbija lähedusest ning on panustamas nn kohalikele toodetele. Samal ajal võetakse tootevalikust maha 50 toodet ning sama palju teenuseid. Nende arvates on praegusel ajal kohalik tootja parem olla kui globaalne tootja. Seega järgitakse uut trendi ning hakatakse sügisest oma piima päritolu järgi märgistama. Hakatakse kasutama ka Svensk Sigill märki. Tarbijad on kohaliku toidu eest valmis veidi enam maksma ning seetõttu hakatakse ka rõõsa koore (vahukoore) pakendil näitama, et see pärineb Skånest. Septembrist loo-

detakse saavutada kauplustega kokkulepe toodete hinnatõusu osas. Alates 1. maist hakati Kopenhaageni Tivolis müüma Skåne ökopiima, mis oli pakendatud Coca Cola sarnasesse pudelisse (hinnaga 56 Eesti krooni liiter).

Rootsis on kolm suurt supermarketite ketti ICA, Hemköp ja Coop suurelt panustamas kohalikule toidule. Kõige suuremaid pingutusi selles vallas teeb ICA, kes alates eelmisest sügisest on otsinud ja võtnud ühendust kohalike tootjatega. Teisedki ketid soovivad end kohaliku toidu sortimendi osas täiendada ning jahitakse parima kohalike toodete valikuga keti positsiooni. Kohaliku toidu teema on Rootsis üha populaarsemaks muutumas, sest tarbijate keskkonnateadlikkus üha kasvab. Tarbijate arvates ei peaks toidukaupu teiselt poolt maakera nende turule transportima ja sellega keskkonda saastama. Taolisele mõtlemisele on tugevalt kaasa aidanud ka ökotoidutoodete populaarsuse ja tarbimise kasv. Samuti ei saa kõrvale jätta ka patriotismi mõju, sest soovitakse oma piirkonna tootjaid toetada.

Samas mida kohalikuks toiduks erinevates kauplustes nimetatakse, on veidi erinev. ICA arvates võib Põhja-Rootsis tehtud moosi Lõuna-Rootsis müües kohalikuks nimetada. Hemköp peab kohalikuks kohalikult kasvanud ja toodetud tooteid. Coop on neist kõige rangema kohaliku toidu definitsiooniga ning peab kohalikuks vaid lähipiirkonna tooteid.

Suurbritannias on üks väike juustutootja **Wyke Farms** alustanud sellise juustu tootmist, mis aitab suitsetamisest loobuda. Juustu pakutakse kuubikutena müügiks pubidesse ning selle söömisel muutub sigareti maitse suitsetajatele ebameeldivaks.

Kokkuvõte

Piima toodeti Eestis 2008. aasta I kvartalis 167,2 tuhat tonni ehk 3,8% enam kui aasta tagasi. Piimatööstusettevõtete poolt varutava toorpiima **kokkuostukogused** suurenesid 5,9% ja moodustasid 89,8% piima kogutoodangust. 2007/2008 majandusaasta piima tootmiskvoot täideti 93%-liselt, sh oli tarnekvoodi täituvus 93,5% ja otseturustuskvoodi täituvus 64,68%. Lehmade arv oli I kvartali lõpus 7100 looma võrra väiksem kui aasta tagasi ja piima väljalüps lehma kohta suurenes aastaga 133 kg.

Piimatööstusettevõtete toodang on ESA kiirstatistika andmetel osadel toodetel suurenenud (juust ja vadakupulber) ja osadel vähenenud (lõssi- ja täispiimapulber). Piimatööstusettevõtete **müügikäive** ulatus 2008. aasta I kvartalis 1,5 miljardi kroonini (+16,9% aastatagusega võrreldes). Müügikasv koduturule I kvartalis aeglustus (+6,5%, 2007.a IV +21%). Ekspordiks müük kasvas siseturu müügist kiiremini (+18%). Piimatööstuse **kasum** suurenes I kvartalite võrdluses 3,5 korda, **lisandväärtus** 42,9%. Tööjõukulude kasv on aeglustunud ja need olid vaid 5,7% suuremad aasta varasema perioodi kuludest, moodustades 7,7% kogukuludest (2007.a I kv 8,2%). Piimatööstuse kogukulud suurenesid aastaga 13,4% peamiselt tooraine kallinemise tõttu. **Investeeringud** vähenesid ja olid üle 2/3 väiksemad aastataguse perioodi mahtudest. Koguinvesteeringutest 78% läks masinatesse ja seadmetesse. Piimatööstuse poolt 2007. aastal tehtud erakordselt suured investeeringud, töötajate arvu vähenemine ning tootlikkuse kasv lubavad oletada, et vähemalt osa Eesti piimatööstusettevõttest on suutelised konkurentsisis püsima ka turuolukorra halvenemise puhul.

Väliskaubavahetuses suurenes piimatoodete ekspordikäive võrreldes 2007. aasta I kvartaliga 24,4% ja impordikäive 46,3% ning positiivne kaubavahetussaldo suurenes 17,8%. Väliskaubakäive kasvas nii piimatoodete ekspordi- ja impordihindade tõusu kui ka kaubakoguste suurenemise tõttu. Piimatoodeteid eksporditi 2008. aasta I kvartalis 493 mln krooni ja imporditi 132 mln krooni eest. Ekspordikäibest 83,5% moodustas ekspord EL-i liikmesriikidesse ning 16,5% väljapoole EL-i riike. Tähtsamad sihtturud olid Läti (25% ekspordikäibest), Soome (19%) ja Venemaa (13%). Piimatoodete ekspordikäibest moodustasid 44% juust-kohupiim, 21% röösk piim-koor ja 16% piimapulbrid. Impordikäibest moodustas 33% juustu-kohupiima import ja 33% hapupiimatooted. Suuremad impordiriigid oli Poola (28% impordikäibest), Läti (18%) ja Saksamaa (12%).

Piimatoodete **hinnatase Eestis** oli 2008. aasta I kvartalis tunduvalt kõrgem aasta varasema perioodi tasemest, kuna järsem hinnatõus algas alles 2007. aasta II kvartalis. Piimatoodete tööstusest väljamüügihinnad püsisid 2008. aasta I kvartalis enamuse toodete osas suhteliselt stabiilsed võrreldes 2007. aasta viimase kvartaliga: siseturutoodetel jätkus kerge hinnatõus, võil ja juustul nõrk langustrend, üksnes pulbritel jätkus kiirem hinnalangus. Jaehindade tõusutrend jätkus kuni 2008.

aasta aprillini ning pöördus siis mais kergele langusele. Piima kokkuostuhind tõusis Eestis 2008. aasta veebruariks 5.29 kr/kg-ni ning hakkas siis langema. Kui Eesti kokkuostuhind jäi 2008. aasta jaanuaris veel Läti ja Leedu hinnatasemetele alla, siis aprillis ületas Eesti kokkuostuhind (4.88 kr/kg) Läti hinnataset 6,3% ja Leedu hinnataset 19,3%.

Piimatoodete **maailmaturul** langes 2008. aasta I kvartalis lõssipulbri hind allapoole tõusueelset taset, kuid teiste maailmaturu toodete hinnad ületasid tõusueelset taset veel suhteliselt tugevalt. II kvartalis liikus lõssipulbri hind tõususuunal, kuid teiste toodete hinnad langusuunal. Maailmaturul prognoositakse tugevaid hinnakõikumisi, keskmine hinnatase on küll allpool eelmise aasta kõrgtaset, aga peaks püsima siiski kõrgemal tõusueelsest tasemest. Analüütikute hinnanguil ei tohiks piima kokkuostuhind kuigi oluliselt langeda, kuna kõik kulutused piimatootmises on jätkuvalt tõusutrendil.